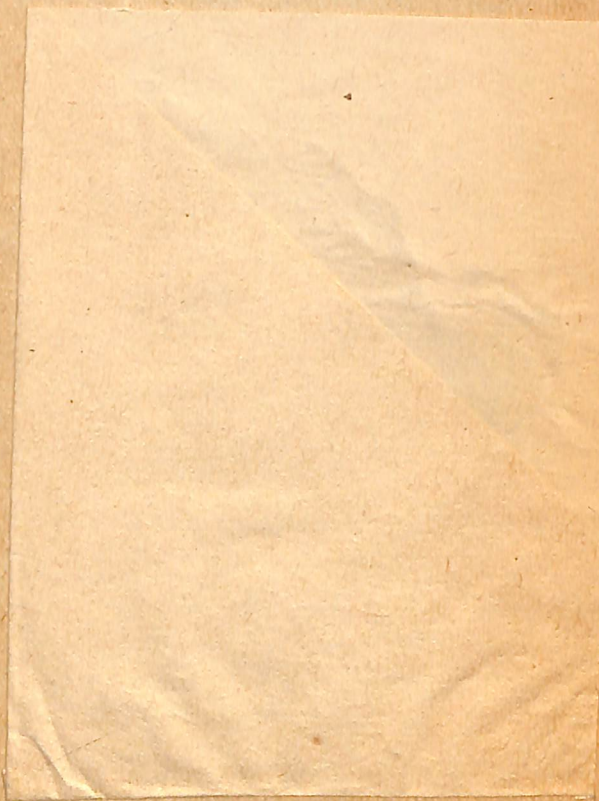

4117
100

2529

For

1891

2529

ՄԱՅՐՆՆԻ ԲԱՐԲԵՆՈՒ

Մի օրվան

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԸ

Ա՛ մեծաքանից դու լեզու,
Ա՛ հեշտ բարբառ մայրական,
Բա՛ն, յաճաճելու բառերուդ
Կրկն եղի մի անգամ իմ կան:

զինն է 50 կոպեկ.

Առաջին Դրոշմի վերջ

ՏՊԱԳՐԱՏՈՒՆ Ա. Վ. ԽՕՆԵՎԱՅԻ.

1881 թվ.

114278

ՄԱՅՐԵՆԻ ԲԱՐԲԱՌ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ ԹԱՓԱՅԻԼ ԳԱՏՂԱՆԵԱՆ

ԱՅՈՒ 1881 ԿՈՒՄԱՌ ՅԶ, ԵՐԵՎԱՆԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆԻ ՕՐԱԿՈՒՄԸ

Ո մեծարանչ դու լեզու,
Ո հեշտ բարբառ մայրական,
Քաղցրահնչուն բառերուդ
Նման արդեւոր այլ տեղ կան:

գինն է 50 կոպէկ

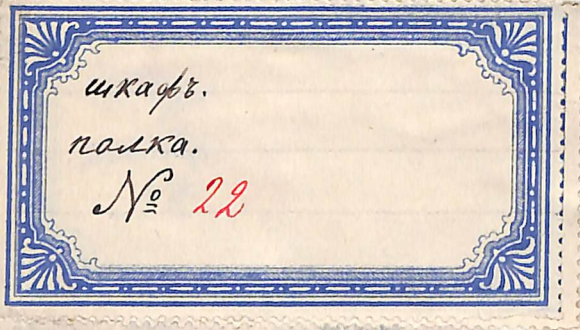
Ուսարու Դանի Էրայ
Տպագրատուն Ե. Վ. Խաչիկյան
1881 տիկ.

ՈՍԳՂԱԳ ԿՄԺԴՑԱՍ

ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ МИНИСТЕРСТВА ПУТЕЙ СООБЩЕНИЯ

Дозволено цензурой. С.-Петербургъ, 23 Октября 1881 года.

Ստացվ. 1901 թ. 10
Հոկտեմբերի 23-ին
1881 թ.

ՅԵՌԵՋԱԿԵՆԵ

Մանկական ընթերցարաններու մէջէն եւ նախադաս
գերմանական «քինդուֆուէնդը» այն հասկանալի պատճառներ
որ նախ, նորա բովանդակութիւնը գիւրրմբունելի է ամեն հա
կի մանուկներին. երկրորդ, նախադասութիւնները կարճ լինել
երեխայոց մտքի մէջ ամբողջապէս կրտապաւորուի, և երրորդ, ս
բովանդակած գիտելիքը այնպիսի կենսական հարկաւոր բաներ
որն ամեն երեխայ անշուշտ պիտի խմանայ, նախ քան ո՛ր և
դպրոց մանկը. սոցա վրայ աւելացնենք և այս, որ մեր առ
արկած զբոսիլը հմուտ և փորձառու վարժապետի ձեռք
հզօր դործիք է, յաճախ հարցել տալով աշակերտին, նոյն իսկ
րա կարդացածէն, զարգացնել նորա միտքը և բանալ նորա
գունդ

Ո. Պ.

ԱՅՏԱՆԻ ԴՆՆՈՒՅ

ԱՌԱՅԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՐՑԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

1.

Եւ տղայ եւ: Տղայք դեռ եւ շատ բան չըզիտեն. ատոր հա մար նոքա պիտի սովորին ու կրթութիւն, որ խելօք ըլան: Ղըս րոյն մէջը ինձի կրտօնընտան վարժապետները: Եւ վարժա պետներու պիտի կրտօնագէտ ըլամ ու նոցա ասածը կատարեալ Քանի որ կրտօնընտան եւ աշակերտ եւ: Աղէկ աշակերտը ուշա ղիւր կըլայ. նա այն բանին ահանջ կըլընէ, ինչ որ նորան կա վարժապետը, ու միայն կանէ այն բանին վրայ, ինչ որ նա պիտ անէ, հասկանայ ու միտքը պահէ:

Աղէկ աշակերտը նա է, որ սիրով դըպրոց կըլթայ, ժրջան եւ ամեն բան կարգով կանէ, մաքրասէր, պարկեշտ ու խաղաղասէր: Այդպէս աշակերտը դըպրոց կըլթալու չի ուշանալ, ու դըպրոցէ դուրս դըպրոց ատեն չի կանգնուտիլ ու փողոցներու մէջ քաշ չ գալ, հապա՛ շիտակ ատեն կըլթայ: Եւ կուզեմ աղէկ աշա կերտ ըլալ:

դեռ եւ, տա՛հա. еще, пока.
դըպրոց, վարժապետ. школа.

(тельный.

մաքրասէր, թիպալի. опрятный.
պարկեշտ, ըւրզով. скромный

կրտօնագէտ, աղէկութիւն ճանչցող. призна
ուշաղիւր, միտքը վրան լսող. внимательный.

փողոց, սոխալ. улица.
սիրով, հալեւտով. охотно.

2.

Եւս կարդացած գիրքըս անոր համար գրած է, որ եւ նորս մէջէն բան սովորիմ. կրթոր եւ այդ գիրքը ուշադրութեամբ ու միտք անելէն կարդամ. նա ինձի շատ օգուտ կուտայ: Եւ կաշ խատիմ կարդացածըս հասկանալ: Ինչ որ չեմ հասկանար, կըլըն չըլեմ վարժապետիս, որ նա չի հասկացածըս ինձի պատմէ (մեկնէ)

յս գիւրքէն շատ շահաւէտ բաներ կրտուրիրմ եւ խիջօք կրաւ է: շահաւէտ գիտութիւններէն ամեն արդայ գիտուն չիլալ. այն-էսները կան, որ անմիտ կրմընան: Որո՞նք են դոքա:

Այժքմ ինձի համար շարունակ եւ անդադար ուշադրութիւնը բժար կրայ, բայց ետքը շատ գիւրին, երբոր բակիղբի գժարու-իւնէն չի վախնամու աշխատիմ: Ամեն բանի սկիզբը դրժար է, ասին խմատուն ծերերը: Այժքմ ես դեռ ես առանց կրմըմբու արդալ չեմ կրնալ. բայց որ աշխատիմ՝ մէկ ժամանակ կը-նամ կարգալու: Ի՞նչպէս ուրախ պիտի ըլամ, երբ մէկ օր ընամ արձակ կարգալու:

շադրութիւն. внимание.
յուտ, ֆայտա. польза.
չխտել կայրէթ անել. стараться.
շահաւէտ, ֆայտալը. полезный.
նմա, խենթ. глупый.
ւրին, խոլայ. легкий, легко.
խզին, ծար. начало.

պժմ, չինտի. теперь.
շարունակ, մէկժարէն. продолжительно,
անդադար, տայմա. непрерывно.
ուշադրութիւն. внимание.
բայց, ամա, но.
դեռ ես, տա՛ն. пока, еще.
արձակ, ջուր, պէս. бѣгло, свободно.

3.

Աս կրճանչնամ իմ ընթերցանութեան (կարգալու) գիւրքը, անոր համար որ գիտեմ ի՞նչպէս է նորա մակագիրը: Մակագիր ասա-րդ այն է, ինչ որ կրտեսնուա գրած գիւրքին առաջին երեսը: Արմանապէս առաջին երեսի վըրայ գրած է այն քաղաքի անու-ը, ուր տեղ որ տըպած է գիւրքը եւ որ տարի տըպած է: Աս մ ընթերցանութեան գիւրքը կրճանչնամ չէթէ մենակ նորա մա-կագրէն, այլ եւ նորա կազմէն:

Այն գործարանը, որտեղ որ կրտըպուի գիւրքը կասուի տըպա-ան: Աս գիտեմ մէկ քանի հատ գըքերու անուն: Գիւրք գրողը ամ շարագրողը կասուի հեղինակ, մատենագիր: Սովորաբար հե-լինակին անունը գըքին առաջին երեսը կըգրուի: Ամեն բանէ ա-ռաջ գիւրքը կըդրեն, ետքը կըարպեն, ու տըպելով մէկ գիւրքը քիչ ստեղծուայ մէջ հարկերներով ու հաղարներով կըշատցունուն: Աս արուեստը կասուի տըպագրութիւն, որ հընձարեց գերմանացի (նեմցէ) Գուլթեբերգը ասկից 551 տարի առաջ:

Ամեն գիւրք բողկացած է շատ թերթերէ: Կազմարարը այդ

ընթերցանութիւն, կարգալը, чтение.
մակագիր. заглавие
նմանապէս, ատորպէս ալ. такимъ образомъ
տպարան, գիրք տպելու տեղ. типография
հեղինակ, մատենագիր. գիրք շարագրող. ав-
торъ, писатель.
սովորաբար, ատէթով. обыкновенно.
տպել. печатать.

այլ եւ, ու ալ. но и.
կազմ. переплететь.
գործարան. заведение, заводъ, фабрика.
արուեստ, գէնիթ, մարիթէթ. искусство.
բողկացած. составленный.
թերթ, տապալա. листъ.
ցրուել, տալիքի անել. разбросать.

4.

Արբոր ես քանի մը տարիով մեծ ըլամ, ու ալ չի կրնամ մեծ նալու, կասուիմ չափահաս: Անտերը հիմակուանէ տարիքու մեծ կըլամ. փոխանակ ծոյլ ու դադարկաշընի ըլալու սովորիմ ու աշխատիմ՝ խիջօք ալ կըլամ: Պատարկաշընի տըղան բան չի սովո-րիլ ու նորան մէկ մարդ չի սիրի:

Վրպրոցի մէջ չէ թէ պիտի վարժ կարգալ սովորիմ հայա պարզ ու տեսք գրել ու շուա համրի: Ով որ ուրիշ գրած չի կրնալ կարգալ ու ինքն ալ գրել չըգիտէ՝ աշխարքիս մէջ նա առաջ չի կրթալ. ով որ հաշիւ չի գիտէ, նա շատ անգամ կըխա բուի: Աս կաշխատիմ, որ արագ կըրգալ համրել ու տեսք գրել սովորիմ:

Մէկ քանի արդաք սիրով կրտուրին, ու շատ ուրախ կըլան երբ որ մէկ նոր բան կարգան: Այդպէսնակ արդաք կասուին ու սովմասել: Քանի որ ես մէկ տարեկան երեկայ էի՝ ոչ քալի կըկրնայի, ոչ խօսել եւ ոչ հասկանալ: Արկու տարեկան որ կըլայ սովորեցայ քալել ու խօսել, բայց ամեն բան չէր հասկանայի, ինչ որ ուրիշները ինձի կասէին: Անտերը դեռ ես ինձի չէր տա-լին ուտելու հաց կամ միս, անոր համար որ՝ ամեն ակուաները կըլած չէին. ստամբարս ալ ամեն կերակուր մարսել չէր կրնալ:

չափահաս, տարիք առած. взрослый
հմայ, շընտրի, չինտի. теперь.
փոխանակ տեղ. взамины, вмѣсто
ծոյլ, թէմպէլ. лѣнпый.
գատարկաշընի, պոշպողալ. празднопатающій
վարժ. бойко
պարզ հասուիմ հասկնալու. четко.
շուտ, թէգ. скоро, быстро.
հաշիւ, հեսալ. счетъ.

արագ. [թէգ]թէգ. գըլի. быстро.
ուրախ, խոնդում. веселый.
ուսովմասել. любознательный.
խօսել, կալածի անել, գորուցել. говорить
բայց, ամա, но.
դեռ ես, տա՛ն. еще.
կամ, ես. или.
ստամբար. желудокъ.
մարսել. переваривать.

5.

Անունը Տրդատ է, հայրանունը Պալատան, անոր համար որ հորը անունը Պալատտ է. իսկ մականունը կամ ազգանունը է Մամիկոնեան: Ասկընրամ ասել իմ ծննած օրէս քանի տարի անցել է:

Աս գիտեմ ժամանակը ինչպէս կրբաժնուի. օխտը օրէն կրբաղանայ շաբաթը. չորս շաբաթէն ու երկու կամ երեք օրէն ըբաղ կանայ ամիսը: Տասներկու ամիսէն կամ երեք հարիւր վաթուոն հինգ օրէն կրբաղկանայ տարին, վեց ամիսէն կրբաղ կանայ էս տարին. երեք ամիսէն կրբաղկանայ քառորդ տարին: Տասներու ամիսներուն անունները կարգով ասոնք են՝ Յունուար, Փետրուար, Մարտ, Ապրիլ Մայիս, Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր:

Արբոր յիսուն երկու շաբաթ կամ տասներկու ամիս անցին, տարին կը ըսնայ ու խնայ կրսիս նորը: Աոր տարուայ առջին օրը կասուի կաղանդ. այդ օրը ազգականները, ընտանիները, արեւակմները մէկըմէկու ուրախութիւն և յաջողութիւն կը անկան: Աոր տարի, նոր բարի:

այրանուն, պապային անունը. отчество.
և, հապա. но, же.
ականուն, ազգանուն, լաղապ. фамилия, про
աժանել փայ անել дѣлнѣ. (звнше
աղկանալ составиѣся.
աւորդ, շարէր. четвертъ.

լրանալ, լրննալ. окончи. ѣся.
խնայ, համան. тотчасъ.
սկսել, պաշտել. начать, начаться
ազգական սոյ. родной, родственникъ.
ընտանի, տունի մարդէր. домашнѣ,
յաջողութիւն. бѣга (получіе, удача

6.

Արբոր կանցնի հարիւր տարի՝ կըրանայ մէկ դար կամ հարիւրամեակ: Աերկայ դարը կասուի տասնիներորդ (տասնը ինուում) դար: Մենք մեր ամաթիւր կամ թուակար սկսել ենք ամիսը Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ծննունդէն, ու

այն օրէն մինչև այժմ անցել է 1881 տարի:

Տարուայ առաջի երկու ամիսը Յունուար ու Փետրուար, վերջին մէկը, Դեկտեմբերը, մեր տեղը շատ ցուրտ կըլայ. այժամանակ անդադար ձիւն կուղայ ու ջուրերը կը պաղնն: Տարուայ այդ եղանակը կասուի ձրմեռ:

Փետրուարէն ետքը եկած երեք ամիսը այնքան ցուրտ չեն ըլար. սառուցը կրսիս հալել. ձիւնը հաղն երբէր կուղայ, այն սշատ քիչ (սակաւ): Օստերը կըծըլն ու տերեւներ կարճակն: Առու տեղերէն կուգան ծիծեռնիկները, ստիսկները ու գեղձանիկները, քանիմը ծաղիկներ կրսիսն ծաղ կելու, մանաւան, ձիւնածաղիկը, մանուշակը, քրքումը, կակաջը և դաշտի շուշակը Տարուայ այդ եղանակը կասուի գարուն:

դար, հարիւրամեակ, հարուր տարի. етъ, столѣтіе.
ներկայ, շենտեղա. настоящіѣ.
թուական, թարիւ. лѣтосчисленіе.
Քնչև, Քնչի, ինչքան. до.
այժմ, շինտի. теперь.
անդադար, մերոյ, պահումը. постоянно, безпрестанно.
ձիւն, բուք. снѣгъ.
սառուց, պուղ. ледъ.
հալել երբէր, խրթ. рѣко.
սակաւ, քիչ, մտումը. мало, немного.

ծաղիկը. բէկէկէ. цвѣтъ. цвѣсти.
տերեւ, կախիւ. листъ.
արձակել ապուլ տալ. распускаться.
ստիակ, պուլիւ. соловей.
գեղձանիկ, շղի. чижикъ.
ծաղիկ չիւակ. цвѣтокъ.
մանաւան, իւլպի. осолобнво.
ձիւնածաղիկ, բոլիշի. полевѣнникъ.
մանուշակ, մէնմշէ. фиалка.
քրքում, զաֆրանիկ չիւակ. крокусъ, шафранъ.
կակալ, լալէ. тюльпанъ.
դաշտի շուշակ. ландышъ.
գարուն, պահար. весна.

7.

Յունիսին, յուլիսին ու օգոստոսին արեւը խիստ կերէ օդը կը տաքնայ, ու մարդիկ կըգանդատին աթթէն ու կըքրանին. բայց տաքութիւնը մեղի օգտաւէտ է, անոր համար որ՝ նա պտուղները կըհասցընէ, ինչպէս երակը, փրշկադողը, հաղարջը, բայը, կեռասը, սաւորը, ծիրանը, դեղձը, խրնձորը, տանձը, և այլն

Սեպտեմբերին, հոկտեմբերին ու նոյեմբերին պարտէզներու ու դաշտերու պրտուղները կըբաղուն ու մանանեւրու ու տանիքներու մէջը կըպահուին: Յուլիսին ու օգոստոսին երկրագործը գերանդիով կամ մանդաղով ցորենը կըհնձէ ու մեծ որաներ կա-

լած կալ կը տանէ, որ կամնէ: Այդ ժամանակ նա գեանախորն-
որը ու գաղաւը փորելով գեանէն կը հանէ. կաղամբներուն ճի-
ւորը կըկտրէ, ու ինչ որ իրեն աւելորդ է, կըտանէ. քաղաք ծախե-
ռ: Ամառը ցորենը կըլցնէ մեծ մեծ պարիկերու մէջ ու ջաղաց-
անին կըտանէ, որ նա աղօրթիւով ալեւր աղայ: Այս պրտղաքա-
նի ժամանակը կատուի աշուն:

Հափա. ВОЗДУХ.
օթ, ամառուայ տարը. зной.
առաւետ, ֆայտալը. полезный.
տոլդ, մէյվա, եֆշ. ягода.
կրաղը, կրաճնէր. крыжовник.
սղարջ ամառտին. смородина.
սլ. ֆիշնա. вишня.
դան, գերտալը. зярикошь.
կոճ, շէֆտալը. персикт.
այլն, ու ուրիշները. и прочіе, и такъ
дайте.
թը. հարման. токъ.
մանը. հարման անի. молотить.
ամառանձոր, քաթօֆիլ. картофель.
մորք, մաքրօֆա. морковь.
դաւր, կապուտան, капуста.
նո. կոչան. кочант.
սրտեգ, պահա. салъ.

գաշտ, չէ. չէթ. поле.
քաղել փետը. рвать, собирать.
մառան, բիէր. кладовая.
տանիք. թափն. чердакъ.
կրկրաբորձ. հողաբորձ. земледѣльцъ.
գերանդի, օրախ. серпъ.
կամ, եա. или, либо.
մանդաղ, չաղը. востъ.
հնձը օրախ անի. չաղի անի. жать, ко-
снить.
որոշ, ցորենի կապոց. снопы.
աւելորդ. излишний.
պարկ, ձուլալ տօպար. мешокъ.
ջաղացան, աղօրեան. мельникъ.
աղօրիք, ջաղաց. мельница.
պրտղաքալ մէյվա, եֆշ փետը. փորտերը.
собираиіе плодовъ.
աշուն, կիւզ. осень.

8.

Ուրիմն տարուայ մէջ կայ չորս եղանակ՝ գարուն, ամառ, ա-
շուն և ձմեռ: Ա՛նք այժմ գարնան եղանակի մէջ ենք: Գարունը
ու անցնէ ամառ. կուգայ: Թէեւ կասեն, որ գարունը եղանակնե-
ուն մէջը ամենէն զուարճալին է, բայց տարուայ ամեն մէկ եղա-
նակը ունի իրեն համար զանազան զուարճութիւններ:

Քաղցածը ուտել կուզէ. ծաղաւը խմել կուզէ, յոգնածը յոգ-
ութիւն տունել կուզէ. հետաքրքիրը ամեն բան խմանալ ու տես-
ել կուզէ, ողորմածը անբաղդներուն օգնել կուզէ, յամառը
ուզէ որ միշտ իրեն կամքը կատարէ, խաղաղասէրը մարդու հետ
ուտել չուզէ, հիւանդը կուզէ առողջանալ, ինկնողը եղել կուզէ.
ո՛վ որ կամակատար չէ, նա ուրիշներուն ասածը կամ խնդրածը
տոտարել չուզէ: Ո՛վ որ բան չզգիտէ՝ նա պիտի սովորի, ո՛վ որ
խանգ է՝ կերտիւրը չափաւոր պիտի ուտէ, ո՛վ որ աշխատող

չուզէ՝ նա պիտի չուտէ: Ո՛վ որ ծնողաց (հօրն ու մօրը) ու
վարժապետներուն խօսքին ականջ (անկաջ) չի դնէր՝ նա պա-
տիժ կըկրէ, ո՛վ խրատ չի լսիր՝ նա վնաս կը քաշէ:

Հետաքրքիր. любопытный.
ողորմած. сострадаательный.
օգնել, ետրորմ անել. помогать.
յամառ, ինտոճի. упрямый.
միշտ, տայմա. всегда.
կամք, ուզածը. воля.
խաղաղասէր, տինձ. миролюбивый.
առողջանալ, աղէկնալ. выздоровѣть.

կամակատար. услужливый.
կատարել լմնցնել. исполнить.
չափաւոր, խաբէրով. умеренно.
աշխատել, խայրէթ անել. трудиться.
ծնողք, հօր ու մար. родители.
ականջ, ականաճ. уши.
պատիժ. наказаніе.
վնաս, վնաս. вредъ.

9.

Ո՛վ որ աղտոտուել է պիտի լուացուի. ո՛վ առողջ մնալ կուզէ
պիտի չափաւոր ուտէ և խըմէ. ո՛վ բան սովորել կուզէ՝ պիտի
ժրաջան և ուշադիր ըլայ. ո՛վ հանգիստ քուն ըլալ կուզէ՝ պիտի
օրն ի բուն ժրաջան աշխատէ ու չափէ դուրս չուտէ ու չի խմէ.
ո՛վ որ կուզէ իր ընկերներուն ու բարեկամներուն սիրելի ըլալ
պիտի ծառայող, անկեղծ ու զուարթաբարոյ ըլայ: Ո՛վ բան հաս-
կանալ կուզէ՝ պիտի մտածէ, ո՛վ մոլորուել չուզէ՝ պիտի հարցնէ
խմացողէն շիտակ ճամբան: Ո՛վ ծօղաց ուրախացնել կուզէ՝ պիտի
զպրոցի մէջ ժրաջան ըլայ, տունը պարիկշտ ու հնազանդ, օ-
տարներու առջև մարդավարի. ո՛վ իրեն հալաւը կուզէ՝ շուտ
չի մաշել պիտի աղէլ (լաւ) ու մաքուր պահէ, ո՛վ որ կուզէ մէկ
սեղմը շուտ հասնել պիտի շտապէ:

Ո՛վ որ շատ ստակ կըստանայ՝ նա կըկրնայ շատ մըխաւը. բայց
կըկրնայ քիչմը (մի փոքր) բան ետ ձգել ևս: Ո՛վ մէկ արուեստ
գիտէ՝ նա կըկրնայ ինքը իրեն ապրուստը գտնել: Ո՛վ որ հիւան-
դոտ է՝ նա չի կրնալ (կարող չէ) ինքը իրեն պահպանել: Ո՛ի
որ զպրոցի մէջ ժրաջան և ուշադիր չէ, նա չի կրնալ մէկ օգ-
տաւետ բան սովորել:

աղտոտուել. աշքուլել. мараться, пач-
каться.
առողջ, բիւնտ. здоровый.
չափաւոր, խաբէրով. умеренно.
հաջան, խայրէթը. прилежный.

պարեկշտ, նիւամեղ. скромный.
չաղանդ. послушный.
մարդավարի. утиный.
լաւ, աղէկ. хорошо.
մարդ. թէմիզ. чистый.

շարիր, իսկ քը փարք քան փողոտած.
внимательный.
անգիստ, ասհաթ. спокойно.
քն ի բուն, փութիւն օրը. день деньскоу,
цѣлый день.
նկեր, առխառաշ. товарищъ.
իրել. милый.
առաջող, услужливый.
նկեղծ. թէփղ սիրտով. искренний.
ուարժարար, շէն բնութեով. веселого
права.
տաճկ, փոր անել. размышлять.

մոլորուել. ճամբան կորցնել. заблудиться.
շտապել աշխարհը բնաւ անել ցնե-
шайте, торопиться,
փսխել, խարճել. тратить.
ք փորք, բիւն. немного.
եւ, ալ տահա. также, тоже.
արուստ, զենիւթ. մարիթէթ. искусство,
ремесло.
հիւանդոտ. хворный.
պահպանել. մուխայէթ. беречь.
օգտակար, ֆայտալը. полезный.
սովորել սորվել. учиться.

10.

Աս մէկ այնպէսնակ տունի մէջ կրկնեամ, որ ունի շատ զըս-
որիկներ, սննեակներ, խուցեր, խոհանոց, մատան ու վերնատուն:
Ինծ մեծ տուններու մէջ շատ զերդաստաններ կրկնան:
Իմ բնտանիքը նոքա են, որոնք որ ինձի հետ մէկ տունի մէջ կը-
կենան: Գերդաստանը սովորաբար բաղկացած կըլայ ծնողներէ,
ղըայրներէ, քուրերէ ու աղ գաղաններէ:

Այն մարդը, որին որ կըպատկանի տունը կասուի տանուտէր:
Տուն չունեցողը պիտի ուրիշէն տուն վարձէ, այսինքն ամեն տա-
նի կամ ամեն աւիս ծախս արած զինը պիտի տայ տանտիրոջը
(տունին տէրին), որ նորա տունի մէջ բնակելու (կենարու) իրա-
ւունք ունենայ: Այս տուած ստակը կասուի վարձ կամ վար-
ձատուութիւն:

Աւ (աղէկ) բնակարանը պիտի ունենայ ընդարձակ, լուսա-
ւոր, չոր ու յստախօղ սննեակներ ու խուցեր, հանգիստ ու
յուսաւորած աննդուղ բներ. խոհանոցը, մատանը ու վերնատու-
նը նմանապէս պիտի ընդարձակ ու յստախօղ ըլան: Քարէ
պատեր ունեցող տունը սովորաբար ամուր ու տոկուն կըլայ:
Այդպէսնակ տունը շատ դարեր կրկրնայ անվնաս մնալ, թէ որ
ատեն ատեն, ինչպէս ու պէտք է, նորոգուի:

դատիկ են խաթ. этажъ, ярусъ.
սննեակ, օտա. комната.
խուց, պղտի օտա. комната.
խոհանոց, աշխանա. кухня.
մատան, բիւն. кладовая.
վերնատուն, թափան. чердакъ.
զերդաստան. բնտաներ, տունիօր. семейство
այսինքն, կոյսա. тоесті, а именно.
բնակել. կենել. жить.
իրաւունք, հրաման. право.
վարձ. վարձատուութիւն, բիրա. плата.
լաւ, աղէկ. хороший.
բնակարան, կենարու տեղ. квартира.
ընդարձակ, լան ու մեծ. обширный, про-
сторный.

Այնպէս տուններ կան, որ անասուններու համար կենարու տե-
ղեր ունին, որ կասուին ակոտ. քիչ կըպատահի, որ ակոտները
պատուհան ունենան. բայց հոց բնաւ չեն ունենար: Ինչո՞ւ: Ա
կոտին մէջը նմանապէս չիկայ աթոռ, սեղան ու պահարան. բայ-
մէկ քանի ակոտներու մէջ կան անկողններ: Որի՞ համար են:

Աս մարդ եւ, ինչու որ ազատ կամքով կրկրնեամ տեղէ տե-
շարժել. եւ կրկրնամ զգալ, հասկանար խորհել ու խօսել: Աս կը
զգամ ցաւ, ուրախութիւն, դուժ, վշտ: Անդանիններն ալ կը
կրնան զգալ հաճութիւն և ցաւ: Արթոր շունը իրեն տիրոջը տես-
նէ, ուրախ կըլայ: Արթոր ուրիշ շուն նորան խածնէ, նա ցաւէ
կ'ոռնայ ու կրկաղ կանձէ: Աս իմ ցաւըս կրկրնամ ուրիշէն խօս-
քով յայտնել ինչու որ՝ խօսել կրկրնամ: Անդանին խօսել չ
կրնայ: Աս շատակ կըքալիմ: Արկրնամ զրուարս վեր վերցնել կա-
սողին անդին գարձներ: Անդանինները ճրկուած կըքալին ու եր-
կինքը նայել չեն կրնար: Աս կրկրնամ տեսնել լսել, զգալ հո-
կամ համ առնել: Անդանիններն ալ կրկրնան այդ ամենը անել
նոքա ևս մարդու պէս հինգ զգայարանք ունին: Այնպէս կեն-
դանիններ կան, որ մարդումէ ակելի սուր տեսութիւն ու հոտա-
նութիւն ունին:

անասուն, հայկան. скотъ, животное.
ախոռ. конюшня.
պատահել. բաստ գալ. случиться.
հոց, սոպա. печка.
բնաւ, հէլ. совсѣмъ не.
սեղան. սթու. столъ.
պահարան, տուպ. шкаףъ.
անկողն, եւթախ, տաշակ. постель.

սովորաբար, առէթով. обыкновенно.
բաղ կացած. составленъ.
ծնող ք, հար ու մար. родители.
կղբայր. աղբար. братъ.
ազգական, օր. родственникъ.
ամուսներ, տուն տէր. домовладѣлецъ.
վարձել. բիրշի բունը, աննիւթ.
յստակ օդ. провѣтривный.
հանգիստ, ասհաթ. спокойный.
սննդուղք. մերտէվէն. лѣстница.
նմանապէս. та-же.
տոկուն, դիմացկուն. прочный.
դար, հարուր տարի. столѣтіе, вѣкъ.
նորոգել. ремонтировать.

գութ. жалость.
վշտ, տէրա. печаль.
հաճութիւն. քէֆ. удовольствіе.
ուրախ. խոնդում. радъ.
ոռնալ. ուրուտաթիշ անել. быть.
կաղ կանձել. жалобоно быть.
կենդանի, հայկան. животное.
ևս. ալ. также, тоже.

գար հասկընալ. ЧУВСТВОВАТЬ.
սորհել. մտնալ. РАЗМЫШЛЯТЬ.
հրախուժիւն, радость.

գապարանք ЧУВСТВО.
տեսութիւն. зрѣніе.
հոտառութիւն. обоняніе.

12.

Աս գիտեմ որ՝ քարելու համար ոտքերըս պիտի բանեցնուան տեսնելու համար՝ աչքերըս, լսելու համար՝ ականջըս, հոտ անելու համար՝ քիթըս, ու մարմինիս ամեն անդամներով կրկրնամ զգալ բայց կենդանին ազոնք չզոգիտէ:

Աս գիտեմ ինչո՞ւ համար մարդիկ երկաթը, քարը, գածը, փայտը և այլ առարկաները կրքանեցնուեն: Աս կրկրնամ իմանալ ինչո՞ւ մէկ բան այնպէս պիտի ըլլայ, ինչպէս որ է. օրինակի համար ինչո՞ւ տունը ունի պատուհաններ, դուռեր, ծխաններ. ինչո՞ւ հետք շինուած է աղիւտէ և ոչ փայտէ, ինչո՞ւ համար պէտք է ծաղիկները ջրով ու հողը փորել: Աս կրկրնամ հասկընալ ինչո՞ւ խարսը կոթ ունի, ինչո՞ւ դանակին ծայրը սուր պիտի ըլլայ ու ունակը գուր: Աս կրկրնամ հասկանալ ինչո՞ւ կօշիկը պիտի կահէ կարած լինի և ոչ փայտէ, թիթեղէ կամ չուկայէ. ինչո՞ւ համար սայլը չորս անիւ պիտի ունենայ և ոչ վեց:

արմն. կոփա. тѣло.
նոցամ. членъ.
ած, քերած. изветъ.
այտ, փատ. дерево.
յլ ուրիշ, արհաւ. другой, иной.
առարկայ, մէկ բան. предметъ.
ընտել համար, գործընտել, խօսքի վրայ.
напримѣръ.
իւրան, թուղամար. дымовая труба.

շինած, խորթած. сдѣланный.
աղիւտ, թուր. кирпичъ.
հող, ֆող. земля.
ծայր, ծար. конецъ, кончикъ.
թիթեղ, թէնէքէ. жѣсть.
չուկայ, ձուհա, сукно.
սայլ արագաւ. повозка.
անիւ, կօփակ. колесо.

13.

Աս կրկրնամ քննել ինչո՞ւ ես միշտ չեմ կրնար այն աներ ինչ ուզեմ, բայց այն պարտաւոր եմ անել, ինչ որ ծնօքըս ու վարձակներըս կուզեն. ինչո՞ւ ես հազաւոր, ժրածան և ուշադիր պիտի ըլլամ: Աս գիտեմ ինչ է պատճառը, որ տունները բարձր, ոտնի կտուրները ծուռ ու մատանները կամարած և պիտի ըլլան (լինին). ինչո՞ւ խոհանոցը ու վառարանը քարէ և ոչ փայտէ պի-

տի լինին. ինչո՞ւ փողոցները քարուածք (քարապատակ) պիտի լինին: Աս կրկրնատեմ, որ սեղանը և աթոռը մէկ մէկու նման են նմանապէս գիտեմ որ տեղ է այդ նմանութիւնը: Աս կրկրնատեմ որ երկուսն ալ փայտէ շինած են, երկուսն ալ չորս ոտք ունին բայց այն ալ կրկրնատեմ, որ մէկ մէկէ տարբեր ալ են. ինչո՞ւ ոչ մէկը այն ունի, ինչ որ մէկալը չունի. օրինակի համար (աշակերտը թող ասէ):

քննել. разсуждать.
միշտ, տայմ. всегда.
հազաւոր. послуживный.
կամարած, сводчатый.
լինի, ըլլան. бываютъ.
վառարան, օձախ. очагъ.
քարուածք. мошечный.
նկատել, տէյնիշ անել. замѣчать.

սեղան, աթոռ. столъ.
նման է, կրկնակ. похожъ.
նմանապէս, աղոր պէմանկ, такимъ-же об-
разомъ, также.
փողոց, սօխախ. улица.
շինած, խորթած. сдѣланный.
տարբեր, պիտի չէ. различный.
միւս, մէկալ. другой.

14

Այսպէս նման է շահօքրամին, ինչո՞ւ որ՝ երկուսն ալ (ևս ծաղիկ են, երկուսն ալ ախորժ հոտ և տեսօք գոյն ունին. երկուսն ալ (ևս) արմատ, տերեւ ու ծղօտ ունին. երկուսն ալ կոկոնէ կրքացուին. երկուսն ալ շուտ կը փրթըթին և շուտ կը թռուին (թառամին). բայց վարդը ունով տարբեր է շահօքրամին, որ սովորաբար մէկ գոյն կը լինի (կըլայ) կամ կարմիր կամ ձերմակ կամ դեղին. իսկ շահօքրամը՝ նախշուն: Այսպէս վրան փուշ ունի, շահօքրամը փուշ չունի. վարդը լայն ու դուր տեսնելի ունի, շահօքրամը նեղ ու երկայն:

Աս բաղդատեցի (նմանեցուցի) մէկըմէկու հետ փարդին ու շահօքրամին և զանազանեցի: Այդ կենդանիները անելու չէր կրնային, ինչո՞ւ որ նոքա խելք ու բանականութիւն չունին: Աս մէկ քանի բաներ գիտեմ, որ ուշադրութեամբ քննել եմ ես շատ տուններու անտաններ գիտեմ, որ պարտեղներու մէջ կը բնակն, օրինակի համար՝ գազարի, լոբիայի, դրոշի, վարունդի, որթի, բող-

ի, կաղամբի, բանջարի, աղցանի, պրասի, ծնեբեկի, քարսոնի, ռիթրինի, և այլն. ես կըճանչնամ (կըճանաչեմ) միշտևս որ ուրիշնա մ'նորսն զանազանել օգտաւէա կանանչեղէնէն:

հազարամ, խարեֆիւ չիշակ. ГВОЗДИКА.
ի, ալ. ТАКЖЕ И,
խաղիկ, չիշակ. ЦВѢТОК.
խորժ. ПРИТНЫЙ.
յն. դուն. ЦВѢГЪ.
երև, ետիրախ. ЛИСТЪ.
իկ, ամա, НО.
յն. լան, широкій.
իկայն, երկան. длинный.
իլդատել նմանցո նել. сравнить.
մնազանել. различать.
մնախանութիւն. разумъ,
չաղրութիւն. внимание.
մնել. изслѣдовать.
ոռնիկ, բուս. растение.
արտուղ, պաղչա. садъ.
աղար, մաւբովա. морковь.

ծղոտ, չիշակի կոթ. стебель.
կոկոն. կոճատ. бутонъ.
փթթել. բացուել. распускаться.
թառամել. թոռմել. вянуть.
տարբեր, պաղչա չէշտ. различный.
սովորաբար. ստեթով. обыкновенно.
որոտ, ոռւել. горохъ.
վարունդ, խիար, огурецъ.
որթ, խափղի ամա. лоза.
կաղամբ, կապուտա. капуста.
աղցան, սաղթա. салатъ.
պրաս, պրասա. порей.
ծնեբեկ. спаржа.
քարսոն, մաղտանա. петрушка.
ծոթրին, ցէթին. чаберъ.
ճանաչել ճանչալ. знать.
միշտևս, անշաչ խոտ. сорная трава.

15.

Պաշտերու մէջ կըբնին հաճար, ցորեն, վարսակ, գարի, վուշ աննի ու կաղամբ. նմանապէս այնտեղ կըբնին ոսպ, լոբիայ, գետնախնձոր, ու այդ պատճառով նորա դաշտապտուղ կասուին: Մրդաստանի մէջ կըբնին տանձ, խնձոր, ծիրան, սալոր, կեռաս, չալ և կաղին: Այնտեղ կըբնին հաղարջ, փշխաղող, մոր, արքա-ամոր, և այլն: Այս ամեն պտուղները, հասներուն պէս, կըկրնան ուտուել: Տըհաս կամ խակ պտուղը վնաստկար է:

Օտուերը չէթէ կուտան մեզն հիւթալեց պտուղներ, այլ և բարնան ժամանակ իրենց կարմիր ու ճիրմակ ծաղիկներովը կու-տախացնուն մեզն. տաք ատենը կըգովացնուն իրենց ստուերովը իսկ ձմեռը իրենց փայտովը կըտաքցունուն մեզն:

Օտուը ամուր կեցած է, ինչու որ ունի արմատ, որ գետնին

մէջը խորունկ հաստատուած է: Արմատին վրան կայ բուեր, ու ամուր կեղևով փաթաթած է, ինչպէս հալաւով. ծառին չոր բովը կախուած են ոստեր, ոստերուն վրայ ծուղեր, խակ ծուղեր ու վրայ տերևներ և պրտուղներ:

շաշա, չէլ. поле.
հաճար, արիշ, рожь, пойма.
վարսակ, ուլաֆ. овесъ.
գարի, արիա, ячмень.
վուշ, ոսկուլէի հուն. льняное сѣмя.
կանեփ, բէնէփուր. конопля.
գետնախնձոր, բաթօֆիւլ. картофель.
մրդաստան, եփշի պաղչա. фруктовый садъ.
գեղձ, չէֆուալը. персикъ.
ծիրան, գերտալը. айригошь.
բալ. ֆիշնա. вишня.
պշտուղ, հոն. тамъ.
հաղարջ, մմառուին. смородина.
փշխաղող, կըճծնիլ. крыжовникъ.
արքայամոր, մալին. малина.

մոր. պոււլեկէն. ежевика.
և այլն, ու ուրիշները. и такъдалѣе, и
прочіе,
տհաս, խակ, խամ. незрѣлый.
պտուղ. եփշ, մէյփա. фруктъ.
փնասակար, գարարը. вредный.
հիւթալեց, չուրու. сочный.
ի, տաշա. но и.
գարուն. պահար. весна.
գովացնել, սալ խն անել. освѣжать.
ստուեր, շուր. тѣнь.
արմատ, բոր. корень.
հաստատուած, ամուրցած. утвержденный.
բուն. пень.
կեղև, կըճեպ. кора.
ոստ, պուտաղ. сулъ.

16.

Պարնան ժամանակ, մանաւանդ նորա սկըզբանը, ծառերուն մեծ մասը բողբոջներով իլինք են, որ վերջը կըծրլին, ու նոցա մէջէն կ'ելլին տերևներ ու ծաղիկներ: Այդ ծաղիկներէն կըգոյանան պտուղները: Տերևները կըզարդարեն ծառը, ու պտուղները կը պահպանեն արեւին կիզիչ ճառագայթներէն: Պտուղ չի հասած, որ տերևները թափին՝ պտուղը կըցամաքի ու զիտ կըլինի:

Երբոր ծառին կեղևը սկըլղած է ծառը կըհիւանդանայ ու շուտ կըմեռնի. ադոր համար շատ դէշ (փատ) բան է ու չարաչար պատիժի արժանի, երբոր տղաք զքօսանայ կըկտրտեն ու կը սկըղեն ծառին կեղևը: Եւ չուղեմ ծառը վնասել. այլ ընդհակառակն, ստողը և կանանչ ծառի վրան նայելով կըզուարճանամ:

Ամեն կենդանի մէկ ձև չունի. մեծ տարբերութիւն կայ շուրհին, ճընձղուկին, կըրնկաձուկին, գորտին, մամուկին ու խրիւռնի մէջ: Եւ ունի չորս ոտք ունի ու իր լսկոտները կաթու

մեծցրնէ. ագոր համար կաթնասրնունդ կենդանիներուն կարգը
որդուի. ճընձորուկը երկու ոտք ունի, հաւկիթ կածէ և փետուր
ւնի, ու ագոր համար թռչուններուն կարգը կորդուի. կրոնկա-
ուկը ոչ ոտք ունի, ոչ թև, ոչ շունին պէս մազ ունի և ոչ
ճընձորակին պէս փետուր, հապա թեփ ունի բոլոր մարմինն
բայ ծածկած: Նա չի կրնալ շունի պէս քալել և ոչ ճընձորու-
կի պէս թռչել, հապա կը լողայ, այսինքն ջուրի մէջը տեղէ տեղ
ը շարժի: Ու այդ վախճանին նա կրբանեցնէ իրեն լողաթևերը
և պոչը: Ղա ձուկերու կարգը կորդուի ու ջուրի մէջ կրկենայ:

մնա յանդ, իւայի. особливо.
իւզը, ծար, կրի. начало.
անի, փայ. часть.
իւզ բոջ. ծառի աշբ. почка.
շանալ. происходить.
արդարեւ украшать.
յահանել. сохранять.
իդի, իւզ լիւն խղւիւի.
առագայթ, շաւը. лучь.
ատ, գէշ. худой.
յատի. наказать.
եասել գիւն անել. вредить.
ուարճանալ. веселиться.
նոգանի, հայփան. животное.
բարբերութիւն, ֆառը. различие.

ճընձորակ, թռչող. воробей.
կորնկածուկն. щука.
գորտ, խուպաղա. лягушка.
խխունջ, չըխըխալալալան. улитка.
կաթնասնունդ. млекопитающийся.
կարգ, սրբա. разряд.
փետուր, թեպուր. перья, пухъ.
թեփ, փուլ. чешуя.
ամբողջ, սաղ, փութիւն. весь, цѣлый.
լողալ եւրտափշ բլալ. плавать.
այսինքն, կոյեա. тоестъ.
շարժել ժափկուել. двигаться.
վախճան. цѣль, конецъ.
լողաթև. ластъ, плавательное перо.

Թէև գոյտը չորս ոտք ունի, բայց նորա ետեփ ոտքերը չա-
իէ գուրս երկայն են՝ համեմատութեամբ առջևիններուն, որ նա
լուիլ լողալու կրբանեցնէ, քանթէ քալելու: Բայց նա քալել ևս
ի կրնալ, հապա անգագար կրթուցտէ ու կրցաթկրտէ: Ղորտը
չէմ ջուրի մէջ կրկենայ, չէմ գեանի վրայ, ուստի երկակնեցալ
կասուի, որ կրնշանակէ երկու կեանք ունեցող:

Մամուկը (սարգը) ութը ունի. նորա արիւնը տաք ու
խարմիր չէ, հապա պաղ ու ճիրմակ է: Խորխունջը ոտք չունի,
ու միայն կըսողայ, այդ պատճառով (ագոր համար) որդերուն
կարգը կորդուի:

Հաշուէ ամեն կենդանի իրեն համար զանազան ձայն ունի:

Չուկերը, միջատները, որդերը կերելի որ ձայն չունին: Մարդը
ամենէն ակտրժ ձայնը ունի: Նա լսելեմ սոխակին ու արտուտիւ
գեղ պեղանքը, արագիլին լակլակելը, շունին հաչելը, այծին և ոչ
խարին մայելը, սիրամարդին կանչելը, խոճորակին ճալը, մուկին
ծուալը, ձիին խախնջալը, գորտին կոկուալը, ձպուռին ձոճոալը:

Թէև ունի, ունի ամա. хотя имѣетъ.
համեմատութեամբ. сравнительно.
բանթէ. нежели.
ևս, ալ. также.
անդադար, ալթը. безпрестанно.
ուստի, ագոր համար. поэтому.
երկակնեցալ. земноводное.
կնշանակէ. ասել է. значитъ.
սարգ. մամուկ. паукъ.
արագիլ. լեկէկ. аистъ.
այծ, ած. коза.
մայել. блеять.

արիւն, արուն. кровь.
ֆայն, մենակ. только.
այդ պատճառաւ, ագոր համար. поэтому.
զանազան, պախա պախա. различны й.
ձայն, ծան. голосъ.
ֆշատ, ասեգու. соловей.
սոխակ, պիւլկիւլ. соловей.
արտուտ, խաւորոնք.
գեղ գեղանք, խուշ գուրուցիւլ. трель.
սիրամարդ, թափուխուշի. павлинь.
խոճորակ, խոճ պալա. цоросенокъ.
ձպուռ, ճըւճըռ պոճիկ. сверчокъ.

Բնութիւնը կենդանիներուն տուել է տաք հագուստ: Ոմանք
ծածկած են տաք մազով կամ բուրդով, ոմանք փետուրով, ու-
րիշները թեփով, ոմանք յցամազով կամ փուշով կամ ոսկորէ պա-
տեանով:

Ղայրնի կենդանիներէն ոմանք անտառներու մէջ կրկենան,
մարդումէ կրփախն և իրենց սընունդը իրենք կը գրտնուն:
Տունի կենդանիներուն մարդքս կրկերակրէ: Ղենդանիներուն ու-
տելքը շատ զանազան է. մէկքանխար կըմուցնուն ուրիշ կենդա-
նիները և կուտեն նոցա միար. գոքա կասուին գիշատիչ, այսինքն
պատուող կենդանի: Ղան այնպէսները, որ սատկած կենդանիներ-
ով կապրին: Ուրիշները կապրին դալար և մատղաշ խոտով,
բանջարով, արմտիքով, ծառի բողբոջներով, տերեւով, փայտով,
ժաղկի հիւթով, սերմնահատներով, նաև թիւնաւոր բոյսերով:

Ղզը, կովը, ոչխարը, ձին, այծը խոտ ու բանջար կուտեն.
շունը ու կատուն միս. հաւը ու սագը սերմնահատ և մանա-
ւանդ՝ վարսակ: Մեղուները ժաղկի հիւթով կապրին. որդերէն
շատը արմտիք կուտեն, իսկ թրթուրները՝ տերեւ:

բնութիւն, природ.
ոմանք, մէկքանին. нѣкоторые.
ոսկր, օսկոտ. КОСТЬ.
վայրենի, եպպանի. ДВѢЙ.
անտառ, մէշա. ЛѢСЬ.
անուշ, пища.
կերակրել, ուտեցնել. КОРМИТЬ.
զանազան, շէշտ շէշտ. разные.
դիշատիչ, պատուող. хищный.

թեւի, փուլ. чешуя.
ցցամազ, խոզի մազ. ЩЕТИНА.
դարբ, կանանչ, մատղաշ. свѣже-зеленый.
արմուխ, բոք. коренья.
բողբոջ, ծառի աշք. почва.
հիւթ, էօզ. СОЖЬ.
սերմնահատ, հունտ, կուտ. СѢМЯ.
թիւնաւոր, գէհիւր. ядовитый.
սագ, խագ. ГУСЬ.
վարանկ, ուլաֆ. ОВЕСЬ.

19.

Վեհապաններուն արտաքին անգամները շատ զանազան են. ոմանք ունին ձեռք ու ոտք, ինչպէս կապիկները. այլք ոչ թե ունին և ոչ մէկ արտաքին գործիք, օրինակի համար որդերը, օձերը: Մէկ քանիսը ունին երկու ոտք, ուրիշները չորս, ոմանք վեց կամ ութը, շատերը նաև հարկուրէն աւելի: Ոմանք ունին թրուշեղու թևեր, այլք լողալու. ոմանք ունին եղջերիկ ու շոշափուկ: Այս կրկնամ մէկքանի կենդանիներուն անունը տալ որոցմէ քանիսը եղջերիկ ունին, ուրիշները շոշափուկ:

Վեհապաններէն մէկքանիսը չափազանց սուր զգայարանք ունին. ագռաւները ու շունները խիստ սուր հոտառութիւն ունին. արծիւը զարմանալի սուր տեսութիւն ունի: Քանի մի կենդանիներու մէջ մարդըս զեռ ևս ոչ մէկ զգայարանք գտած չէ, ոչ ականջ, ոչ բիթ, ոչ աշք, օրինակի համար անձրևի որդին:

անդամ. членъ.
կապիկ, մայմուն. обезьяна.
այլք, ուրիշներ. другие.
թև, խանած. крыло.

չափազանց, խիստ շատ. чрезвычайно.
զգայարանք. органъ чувства.
ագռաւ, խաղաւ. ворона.
հոտառութիւն. обоняние.

արտաքին, գուտի. внѣшній.
գործի. орудіе.
լողալ, եպտամիշ. плавать.
եղջերիկ, պզտի կոտոշ. рожекъ.
շոշափուկ. шупальцы.

արծիւ, խարախուշ. орелъ.
դեռ ևս, տահա. пока.
ոմանք, մէկքանիսը. нѣкоторые.
նաև. также.
անձրևի որդ, սողունան. дождевой червякъ.

20.

Վեհապանները յոգնեղներուն պէս քուն կըլան, մէկքանիսը բայ աչքով, ինչպէս նապաստակը, մէկքանիսը ոտքի վրայ կանգնած ինչպէս ձին, ոմանք ցերեկը, ինչու որ գիշերները նորա որսի կեր թան, ինչպէս բուն, չղջիկը և ուրիշ զանազան կենդանիները Քանի մի կենդանիներ կան, որ ամբողջ ձմեռ քունով կանցնուն ու մինչև օդին չի տաքնալը, չեն արթնանալ, զորօրինակ արջը օձը, մողէսը, առնետը, դաշտամուկը:

Ամեն կենդանի թշնամի ունի, որոցմէ կամ պիտի պաշտպան իրեն, կամ պատերազմէ հետը: Վեհապանն նեղը ընկածին պէս, ստ վորաբար, իրեն կրպաշտպանէ թշնամիի դէմ կամ խաճեղով, կա աքացի տալով, կամ զարնելով, կամ կճելով (խայթելով), կա փախչելով, կամ սողալով: Տուրի մէջ կեցողներէն ոմանք ջուրը կրպտորեն, որ թշնամին նոցա չըտենէ. ուրիշները դարձելի հոս կրտարածին չորս բովերը ու այդպէսով կհալածեն թշնամիներուն ուրիշները սուտմեռուկ կըլան. ուրիշները խոջալի ձայներ հանելով, օգնութեան կրկանեն:

նապաստակ, տալ շան. зайца.
կանգնել կայնել. стоять.
ցերեկ, ցօրեկ. день.
որս, ալ. охота.
բու, պուհու. совѣ.
չղջիկ, կէճէ խուշի. летучая мышь.
ամբողջ, փութիւն. пѣлый, весь.
մինչև, ինչի, ինչափ. до.
օդ, հալա. воздухъ.
արթնանալ, զարթել. проспать.
արջ, այու. медвѣдь.
մողէս, բերթեքէլ. ящерица.

առնետ. бѣлка.
դաշտամուկ. сусликъ.
թշնամի, տուշման. неприятель.
պաշտպանել. защищать.
պատերազմել. сражаться.
աքացի տալ. бѣдѣть. аще. лгать.
խայթել, կճել. жалить.
սովորաբար, սակթով. обыкновенно.
դարձել. противный.
տարածել փռել. распространять.
հալածել, բշել, փախ տալ. прогнать.
օգնութիւն, եարորմ. помощь.

Մեծ խնամքով կրհոգան ու կրնտուցնուն կենդանիները իրենց ճագերուն: Դեռ ևս մայր չեղած՝ իրենց աշխարհ գալու ձագերուն համար կահուղ և տաք բուն կը շինեն: Մէկ քանի կենդանիներ, ինչպէս շունը, կատուն, ձին, կովը, այծը, դայը, կենդանի ձագեր կրբերեն, ու կաթով կրկերակրեն նոցա, և այդ պատճառաւ կասուին կաթնասուն կամ կաթնակեր կենդանի: Թռչունները ու հաւերը հաւիթ կածեն, և հաւիթէն, տաքութեան օրութիւնով, ձագեր կերեն:

Թռչունները օդի մէջ կրկենան և ունին փետուրէ թեթև հալաւ. ուրիշ կենդանիները կրբնակին ջուրի մէջ և նոցա մարիներ, ըստ մեծի մասին, շողկրտ թեփով պատած է, ինչպէս որ լուկերունը: Ուրիշները կրկենան նաև հողի տակ, ինչպէս կղնախար, խլուրդը, դաշտամուկը, հատարակ մուկը և որդերը. և նոցա մարմնը ծածկած է մազեղէն հալաւով կամ քաշող կաւով: Յուրտ աշխարհներու կենդանիները չափազանց տաք մորթէն:

նամբ, խահր, էմկ. **завота.**
ոգալ խահր անել **завотиться.**
նուցանել **кормить.**
ագ, պալա. **птенецъ, щенокъ,**
նեւ, խորթել **строить.**
այլ գաւ **волкъ.**
երակրել, ուտեցնել **кормить.**
աթնասուն, կաթնակեր, խաթով ասորդ **млакопитающий.**

ընակել, կենալ ասորի. **жить, обитать.**
մարմն, կոփոա. **тѣло.**
ըստ մեծի մասին. **по большей части.**
շողկրտ, թուրտ. **слизистый.**
նաւ. **даже.**
կղնաքես, սամուր. **соболь.**
խլուրդ, քոս մուկ. **кротъ.**
դաշտամուկն, չիթ չիթ մուկ. **сусликъ.**

Արթնասուն կենդանիներու վրայի ծածկոյթը շատ զանազան է: Նոցա կաշին կամ մազով բուսած է, կամ ցցամազով, ոմանք փուշերով, թեփով, նաև պատեանքով:

Այն օգուտը, ինչ որ կաթնասուն կենդանիները մարդուս կուտան, անպատմելի մեծ է: Մենք չէր կրնայինք սպրկու առանց ոչխարի, եղև կամ կովի, ինչու որ ոչխարը մեզ իրեն բուրդը պիտի տայ, որ մենք կրնանք մեզի հալաւ պատրաստելու: Աղի և ոչխարի միար մեր առողջարար կերակուրն է, ու նոցա կաշին կրպատրաստուին կօշիկներ ու մաշիկներ: Աղերը շատ երկիրներ հողի մշակութեան համար պէտք կուզան. նոքա արօրի կը լըծվին: Այլ կուտայ մեզ կաթ, ուստի կրպատրաստուին կարագ, պանիր, և այլն, որոնք մեր կեանքի հարկաւոր ուտելիքն են: Նմանապէս ձին շատ հարկաւոր (պէտք) է հեծնելու, սայլ լծելու ու արօր վարելու համար: Այն ևս պէտք է սարտ երկիրներ կեցողներուն (բնակիչներուն) իւր անխոնջ և գիմացկուն լինելուն պատճառով:

ծածկոյթ. **покрышка.**
ոմանց, մկրանիներուն. **в некоторых.**
թեփ, փուկ. **чешуя.**
պատեանք. **броня.**
անպատմել. **невыдизно.**
պատրաստել, հաղի անել **приготовлять.**
առողջարար. **здоровый.**
մաշիկ, պաշմար, **башмаги.**
երկիր, աշխարհ, տեղ. **страна.**

մշակութիւն. **обработка.**
արօր, **плугъ, соха.**
ուտի, ուտելիք, **откуда.**
պանիր, պէնիր. **сыръ.**
ուտելիք, **пища.**
հարկաւոր, պէտքական. **нужный.**
սայլ արագա. **возъ, повозка.**
բնակիչ, կեցող. **житель.**
անխոնջ, չի յոգնող. **неутомимый.**

Ինչ որ մեզի համար ձին է, այն ցուրտ երկիրներու համար արագընթաց եղջերուն է, և տաք երկիրներու համար ուղան է:

Թռչունները կրգուարձացնեն մեզ իրենց անորթ զուգներով, կրմատակարարն մեզ կերակուր ու զանազան կերպ օգուտներ կուտան, մասամբ իրենց փետուրներով ու հաւիթներով, մասամբ նեխած գէշերը ուտելով, շատ վնասակար կենդանիներ ջարդելով, մանաւանդ գորտեր, մողէսներ, օձեր, որոնք սովորաբար խիստ կրշատնան: Այն զանազան թռչուններ կամ հաւեր ընտանի (տունի), ջրի, ճախճային, երգող, անտառաբնակ և գիշատիչ: Աս կրկրնամ մէկհատ ընտանի հաւի, մէկհատ ջրի հաւի, չորս հատ երգող թռչունի ու մեկհատ գիշատիչ հաւի:

անուն տալ, զորօրինակ հնդու հաւ, կարապ, սոխակ, դեղձանիկ, կարմիր-կատար, կարմրալանջ և ուրուր:

Չուկերը մարդու երես շահաւէտ են ինչպէս կերակուր մատակարարող միջոց: Սան այն պիտի տեղեր կամ երկիրներ, որոնց բնակիչները տարին-տասներկու-ամիս ձուկով կապրին: Ծովի տառեխի եղը ու սյլ բանի մի ձուկերու կաշին հարկաւոր բաներ են:

արաղընթաց եղջերու, լճելու սղըն. лан-
ландский олень.
ուղտ, տէգէ. верблюды.
Թռչուն, հաւ, խուշ. птица.
դուրաճացնել սերտը բանաւ. веселить.
ախորժ, անուշ. приятный.
մատակարարել снабжать.
օգուտ, ֆայտա. польза.
դէշ, լէշ. падалъ.
կարապ, лебедь.
սոխակ, պիւլիւլ. соловей.
դեղձանիկ, չըգի. чижикъ.
կարմիր-կատար, սախախուշի. щегленокъ.

վնասակար, վարարը. вредный.
դորտ, խուսպաղա. лягушка.
մոդէս, բերթէնքէլ. ящерица.
բնտանի, տունի. домашний.
ճախճային, պաթախի մջ կեցող. болотный,
երգող, զուրուցող. пѣвчій.
անտառանակ, մէշայի մջ կեցող. лѣсной.
գիշատիչ, պատռող. хищный.
հնդուհաւ, կուկ. индѣйка.
կարմրալանջ, малиновка.
ուրուր, ястребъ.
մատակարարող. снабжающій.
ծովի տառեխ. бѣлуга.

24

Արկակենցանդներուն մէջ կան այնպէսները, որոնք մարդու կերակուրի պէտքը կուզան, ինչպէս կրիան ու մէկբանի գորտե-րուն տեսակը:

Միջատներն ևս շահաւէտ են անով, որ շատ տեսակ մոլա-խտաները կը ջատարդեն, մասամբ դեռ ևս չի բուսած, և մասամբ արդէն բուսած: Վնասնապէս նոքա կուտեն սատկած կենդանի-ներ, որոնք եթէ այնպէս մնային, պիտի ապահանէին օդը: Սան այնպիսի միջատներ, որոնք ուտելու պէտքը կուզան, ինչպէս խեց-գետինը ու մեծ մարսիւնները: Մեղրուկն կը ստանանք մեղրը և պատուական մեղրամոմը: Մէկբանի միջատներ պատուական ներկ կուտան: Սպանիական ճանճը գերազանց ճար է:

Դժմակներու կամ ճճիներու մէջ շատ ուտուելունք կան, զորօրինակ ոստրէն. խեցիներէն արուեստաւորները զանազան բա-ներ կը շինեն, մանաւանդ գաղտակուրէն: Օգտաւէտ սպունդը

մէկ կերպ որչի բնակարան է: Տղուկը շատ զօրեղ բժշկակա միջոց է:

կրկայ, թէքնէ խուսպաղա. черепаха.
տեսակ, սոյ. вѣдь.
Փշատ, настикомое.
խեցկետին, կառավիթ. ракъ.
մարախ, չեկերթիկ. саранча.
մեղր, մեղր. медъ.
մեղրամոմ, պալմոմի. воскъ.
ներկ, պոյաւ. краска.
գերազանց, խիտ աղէկ. превосходный.
ժժամակ, червь.
ոստրէ, устрица.
խեցի, раковина.

դեռ ևս, տաճա. пока. еще.
արդէն, արթըն. уже.
եթէ, երբոր. если.
արուեստաւոր, мастеровой.
գաղտակուր, սէտէֆ. перламутр.
օգտաւէտ, ֆայտաւը. полезный.
սպունդ, սիւնկեր. губка.
որդ, ճուճու. червь.
բնակարան, կենարա տեղ. жилище.
տղուկ, սիւնկ. пиявка.
զօրեղ, ուժով. сильный.
բժշ կական փշոց, ճար. лечебное (р. дст.)

25

Այն կենդանիները, որոնց կաշին բանիւպէտք կուգայ, ասոնք են եղը, հորթը, ոչխարը, ձին, խոզը, այծը, եղջերուն, եղնը ու էշը: Ազոցաձուկի կաշին կը պատրաստուի կոշիկի տակցու (տա-պան): Բնտանի խոզի կաշին չեն քերթիլ բայց վայրենի խողմը (կինճ) կը քերթեն, կը հանեն: Աղտմի գիրքերը սովորաբար խող-կաշիով կազմած են:

Այն կաշին մազաղթագործը մազաղաթ կը պատրաստէ. չին ժամանակները, երբոր թուղթ չի կար, սովորաբար մազաղաթի վրայ կը գրէին:

Թէ որ կենդանիի մորթին կամ կաշին կախուղ ու թաւ մա-ղով բուսած լինի, նորամէն կ'արելի է մուշտակ կ'արել. խի եթէ կաշիի վրայի մազը կարճ լինի, մազը կը հանեն, դատակ կը շինեն խի կաշին մէկ ուրիշ բանի կը գործածեն:

հորթ, թանա, պղծօփ. теленокъ.
եղն, лань.
էշ, էշէր. осель.
սղցաձուկ, пѣла-рыба.
վայրենի, եսպանի. дикій.
կինճ, եսպանի խոց. кабанъ.
վաղեմի, հինուիթ. древній.

եղջերու, սղըն. олень.
սովորաբար, ստեթով. обыкновенно.
մազաղաթ, եազարպուղար. пергаментъ.
պատրաստել, հաղը անել. приготовить.
թաւ, густой.
շինել, խորթել. сдѣлать.
գործածել խուսպիչ բրա. употреблять.

Այն կենդանիները, որոնց միւր կուտուի, դոքա են եղը, կո-
պը, հորթը, խոն, գառը, այծը, ուլը, խողը, խոճքորակը, եղջե-
ռուն, եղնը, նապաստակը, մարին, սագը, հնդուհաւը, բադը, եգիպ-
տահաւը, վառեակը, աղաւնին, արօսը, կաքաւը, տատրակը,
սրտուտը, հօբալը, փափանը, և այլն:

Հմանա գէս Ֆի քանի կենդանիներու կաթը մարդու ապրուստի
միջոցն է, մանաւանդ կովի, գոմէշի, ոչխարի և այծի կաթը:

Այլ քանի երկիրներ ձիւ և ուղտի կաթն ու միւր կերակուրի
սեղ կրթանեցնուն: Իշի կաթը խիստ առողջարար է, և բարակ-
իւր գէմ բրժ կարճն միջոց է:

Տառերու ու թուփերու պտուղները մարդու համար ու-
տելու պէտք կուզան. նմանապէս շատ տունկերու իւ բանջարնե-
րու արմատքը ու տերեւները, զորօրինակ քարոսնի, լախուրի ու
նատուտակի արմատները, կաղամբի, թրթնջուկի, շովինի ու աղ-
ջանի տերեւները:

հորթ, պղծ. ТЕЛЕНОКЪ.
ուլ, ածի պաւ. КОЗЛЕНОКЪ.
խոճքորակ, խող պաւ. ПОРОСЕНОКЪ.
նապաստակ, տաֆան. ЗАЯЦЪ.
մարի, հաւ. КУРИЦА.
հնդուհաւ, կոպէ. ИНДѢЙКА.
բադ, փափի. УТКА.
եգիպտահաւ, цесарка.
վառեակ, ձիւիճա. ЦЫПЛЕНОКЪ.
բարօ, տուկատակ. ДРАХВА.
կաքաւ, ЕУРОПАТКА.

խոյ, երբէք ոչխար. БАРАНЪ.
տատրակ. ГОРЛІЦА.
արտուտ, ЖАВОРОНОКЪ.
հօբալ, եսպանի աղէնիկ, КЛЕНДУХЪ.
փափան, ֆազան. ФАЗАНЪ.
քարոսն, մաղտանու. ПЕТРУШКА.
լախուր, сельдерей.
նատուտակ, սփանկալի. СОЛОДКОВЫЙ КОРЕНЬ.
թրթնջուկ, щавель.
շովին, սպանիա. ШПИНАТЪ.
աղջան, սալաթ. САЛАТЪ.

Մարդըս կերակուրով չէթէ մենակ փորի բաղդածութիւնը պի-
տի հանդարտեցնու ու կշտանայ, այլ և բերանը համ առնու ու
կերածը փայելէ:

Այդոր համար ալ Աստուած այնպէս հոգացել է ու մեզի այն-
պէս բաներ տուել է, որոնցմով մենք կրկրնանք մեր կերակուրը

համեմը, այսինքն նորան համ տալ: Մէկքանի համեմ, որ մարդու
շատ հարկաւոր են, ամեն տեղ ջրուած են: Այն համեմները, ո-
մենք առատութեամբ ունինք, սոքա (ասոնք) են՝ աղ, կարմր
տաքդեղ, քարոսն, սամիթ, չաման, անխոն, սոխ, խատոր (սխտոր
ծոթրին, (ցեթւին): Օտար երկրի համեմները սոքա են՝ ձէլ
շաքար, պղպեղ, դարխինիկ, մշ կրնկոյղ, մեխակ, հիւ և այլն:
Քացախը նմանապէս համեմ է: Օւնաղան քացախներ կա-
ղինիկ, հացի, դարեջուրի:

հոգալ. ЗАБОТЯТСЯ.
համեմը. ПРИПРАВЛЕНЬ.
համեմ. ПРИПРАВА.
առատութեամբ, պօլ. ОБИЛЬНО.
խատոր, սխտոր. ЧЕСНОКЪ.
ծոթրին, ցեթւին. ЧАБЕРЪ.
երկիր, աշխարհ. СТРАНА.

ձէթ, գէլթին եաղի. ДЕРЕВЯННОЕ МАСЛО.
պղպեղ, սե տաքդեղ. ПЕРЕЦЪ.
դարխինիկ, դարչին. КОРНИЦА.
մշկընկոյղ, հինխտան ձէլիդ. МУШКАТНЬ
ОРЪХЪ.
մեխակ, խարէֆիւ. ГВОЗДИКА.
սոքա, ասոնք. ЭТО.
դարեջուր. ПИВО.

Օւնաղան տեսակ հոգեր կան, զորօրինակ աւաղ, կաւ, կա-
ւիճ, դաճ, և այլն: Որմնաշէնը աւաղը դաճի հետ խառնա
կրթանեցնէ: Մանր աւաղը կը ցանուի չի ցամաքած գրութեա
վըայ. նմանապէս աւաղ կը ցանեն գեղեցիկութեան (տեսքի) հա-
մար պարտէջի ճանապարհները և, չի սահուելու համար, սառու
ցապատ մայթերը: Բարուտը ամաններ շինելու համար կաւ կը
բանեցնէ. նմանապէս հնոցի և փուռի աղիւնները մէկմէկու կը
կրպցնուն կաւով: Վեղացիներու տուններու պատերը կաւով ծե-
փած կ'ընեն: Սաւիճը կրթանեցնուն գրելու և պատերը ձերմակ
ցներու համար. իսկ դաճը կրգործածեն տուններու և պատերո
աղիւնները իրար կրպցնելու համար:

Քարերը զանազան կերպ պէտք կուզան մարդու, մէկ բա-
նիւր, ինչպէս աւաղաքարը ջրաղացի մէջ ջորեն աղալու դործ կա-
ծեն (երկանաքար). միւս քարերը կրգործածուին դանակ, մկրաս
կացին և դաշոյն սրելու համար (յեսան). իսկ մնացածները
ինչպէս բաքարը, գայլախաղը, որձաքարը, քարուածքի ո
շնուածքի համար:

ազ, խուճ. ПЕСОКЪ.
 ան, կիր, բիրած. ИЗВЕСТІ.
 ա, գեղն ֆոդ. ГЛИНА.
 ուիճ, պոս. МЯЛЬ.
 ֆաշէն. КАМЕНЩИКЪ.
 փշուել թափշ բուճ. СКОЛЬНИКЪ.
 առնցարատ, պուղւել. ПОКРЫТЫЙ ЛЬДОМЪ.
 րթ, խարորըռ. ТРОТУАРЪ.
 առն, горшечникъ.
 օդ, սոպա. ПЕЧЬ.

աղիւս, թուճ. КИРПИЧЪ.
 աւազարար, песчаникъ.
 երկանարար, жерновъ.
 կաջին, պալթա. ТОПОРЪ.
 դաշին, խամն. КИНЖАЛЪ.
 յեանն, պրէկէ. БРУСОВЪ.
 ջրաղաք, ջուրի ճաղաւք. ВОДЯНАЯ МЕЛЬ-
 НИЦА.
 քաւարար, известнякъ.
 գայլախաղ, շախմատի բար, քրեմեն.
 որճարար, гранитъ.

29.

Մէկ քանի թանկագին ու պատուական քարեր կան, որ մար-
 ուս զարդարանք կը լան, որ կասուին ալ: Մոտամանքը պատու-
 կան ալ է, ու շատ օգտուէտ է այն պատճառաւ, որ նորանով
 սրելի է ապակի կը արել: Օգտուէտ քարերէն մէկն ալ դայլա-
 ազն է, որ հրաքար ևս կասուի. այդ գայլախաղէն կը շինեն ա-
 ակին, և առաջուայ ժամանակները նորանով հրացան և տոր-
 անակ կը րակ կուտային: Խաւաքարը նմանապէս պէտքական քար
 մէր տեղը նորանով տան բակերը և մայրերը կը ծածկեն, որ
 սլելու համար խիստ յարմար է, մանաւանդ ցետտ օրերը. իսկ
 րիշ տեղեր խաւաքարով տան կտուրը ևս կը ծածկեն: Մի ու-
 շ տեսակ խաւաքար կայ, գոյնը սև, որ կը բանեցնեն հաշուե-
 րատալներ շինելու համար:

Բիւրեղը ճերմակ (սպիտակ), պատուական ապակիի գոյն ու
 զք ունի: Պատուական քարերու կամ տիւրու անունները դո-
 ս են անդամանդ, քաղ կետոն, ալիատ, յասպիս, ոսկեքար, նրո-
 քար, յակինթ, կարիկահան, գլորուխտ, ապագինոն, շափիւղայ:
 Հողն մէջ կը բանուին ոսկի, արծաթ, պղնձ, երկաթ, արձիճ,
 սպար, ածխաքար, կիզիչ հող աղուճակ, ալիւր, ծծումբ: Ոսկի-
 , արծաթէն ու պղնձէն դրամ կը շինուին: Մանէթը, քաւանոցը
 անրհինգնոցը, տաւանոցը ու քապիկը դրամներ են:

կարել է, փքրէն է. ВОЗМОЖНО.
 ապակի, ճամ. СТЕКЛО.
 հրացան, թիֆէն. ружье.
 տորճանակ, փշուտ. ПИСТОЛЕТЪ.
 խաւաքար, տապանքար. ПЛИТНАКЪ.
 բակ, ազար. ДВОРЪ.
 մայթ. ТРОТУАРЪ.
 յարմար, եռակտիւլ. УДОБНЫЙ.
 ցել, չամուռ. ГРЯЗЬ.
 կտուր, տունի թէփ. КРОВЛЯ, КРЫША.
 բիւրեղ, պիւր. берилъ.
 անդամանդ, էրմա. алмазъ.
 քաղ կետոն. халцедонъ.
 ալիատ, агатъ.

յասպիս. яшма.
 ոսկեքար. хризолитъ.
 նաւաքար. гранатъ.
 յակինթ. гяцинтъ.
 կարիկահան. карбункулъ.
 գլորուխտ, գումուլթ. изумрудъ.
 ապագինոն, топазъ.
 շափիւղայ, сапфиръ.
 պղնձ, փաւրու. мѣдь.
 արձիճ, խուշն. свинецъ.
 կապար, խալայ. олово.
 ածխաքար, քարի բոմբ. каменный уголь.
 ծծումբ, բիւրեղ. сѣра.
 դրամ. монета.

30

Մէկ երկրի կամ աշխարհի մէջ կան քաղաքներ, աւաններ ու
 գեղեր: Գեղերուն մէջը կը կենան գեղացիները ու երկրագործնե-
 րը, որոնք երկրագործութիւնով ու անասնաբուծութիւնով կը պա-
 րապին: Մտառներու մէջ կը կենան որսորդները ու ածխագործ-
 ները: Գետափներու ու ծովեզրներու մօտ (բովը) կը կենան ձրի-
 նորանքը: Քաղաքներու ու գեղերու մէջ կան դաշտեր, մար-
 դեր, անտառներ, թուփեր, սարեր, ժայռեր, բլուրներ, սարի շղ-
 թաներ, հովիտներ, դաշտափայլներ, ճահիճներ, մօրատներ, լճեր,
 լճափներ, գետեր, վտակներ, աղբիւրներ:

Ինչոր քաղաքէ կամ գեղէ դուրս է, կասուի դաշտ. ու երբոր
 այդ դաշտը փարած ու ցանած լինի, կասուի արտ: Այդ որ դաշ-
 տը խոնաւ (թայ) տափ ունենայ, ուր որ խոտը ինքն իրեն
 բըսնի, կասուի մարդ. իսկ երբ որ մարդը բարձր խոտով բըսած
 լինի, կասուի արօտ: Բանջարանոց և սեխաստան կասուին այն
 տեղը, որ սովորաբար պատած է ցցապատով, որմով կամ փշա-
 պատով, ուր կը բըսնին զանազան կանանչեղէն, ուտելի ու միւ-
 ղեր:

Մի մեծ դաշտը, ուր կը բըսնին մեծ մեծ և ամուր ծառեր,
 կասուի անտառ. ցախ կասուի այն տեղը, ուր ոչ ծառեր, այլ
 թուփեր կը բըսնին: Ծառի ու թուփի տարբերութիւնը այս է,
 ծառը ունի մէկ և հաստ բուն, իսկ թուփը ունի շատ ու բա-
 րակ բուներ. երկուսն ալ շատ ոստեր ու ճիւղեր ունին:

երկիր, страна.
աւան, село.
երկրագործ, земледѣлец.
որսորդ, ախճի, охотникъ.
ածխագործ, բէփըրճի, угольщикъ.
գետափ, բնիной берегъ.
ծովեզր, ծովի ետի, морской берегъ.
մկնոր, ծովի պանդ, рыбакъ.
դաշտ, չէ, поле.
գարած, всаханний.
արտ, գան, нива.
խոնավ, նէճ, влажный.
տափ, поверхность земли.
մարդ, լացիր չիման, лугъ.
արտ, пастбище.
բանջարանոց, огородъ.
սիրտան, պաթան, баштанъ.
գարած, огороженный.
ցցապատ, тынь.
որմ, սննա.
փշապատ, живая изгородь.
ունդ, стручковая зелень.

երկրագործութիւն, земледѣліе.
անասնաբուծութիւն, скотоводство.
պարսպել, заниматься.
անասն, մէշ, дѣсь.
թուփ, вустъ.
ժայռ, խայեա, скала.
լըւեր, օպա, холмъ.
աօրի շղթայ, горная цѣнь.
հովիտ, долина.
դաշտափայտ, չէթ, степь.
ճահճիճ, պաթան, болото.
մօրատ, պաթախլըլ, топь.
լճ, озеро.
լճակ, կէօլ քրաճ, прудъ.
գետ, рѣка.
գետի, ручей.
աղբիւր, շօխախ, родникъ.
գիրք, եփշ, овощи, фрукты.
ցախ, մէշալըլ, мелкобѣсье.
տարբերութիւն, փառ, различіе.
բուն, стволъ.
ոտ, սրտաղ, суку.

31.

Հատ դաշտերու մէջ կան բլուրներ, երբոր այդ բլուրները խիստ բարձր են, կասուին սարեր, երբոր բլուրները քարէ լինին, կասուին ժայռ, ապառաժ: Արդատաւոր որ դաշտերու մէջ մանր բլուրները բլրակներ կրդանուին, այդ բլրակները ոչ թէ բնական են, այլ խուրդները գետինը փորելով կանեն այդ, որով դաշտերուն մէջ մնաս կրհասցեն: Հարթ դաշտը, ուր որ գետնէն բարձրացած տեղեր չկան, դաշտափայտ կասուին:

Արիւր կամ շատ սարերու մէջ պարփակած տարածութիւնը կասուի հովիտ: Եթէ այդ տարածութիւնը այնքան նեղ է, որ մէջէն մէկ սայլ հաղել անցնել կրնայ (կարողանայ), կասուի կիրճ: Արեւմտ սարերու մէջ կըլան խորունկ տեղեր կամ փոսեր, ուր որ մարդիկ կամ կենդանիները կրկնան կենալու, կասուի անձաւ կամ փապար:

Բարձր սարերու կարգը կասուի շղթայ լեռանց: Մէկբանի սարեր այնչափ բարձր և դահաւէժ կըլան, որ նոցա վրայ աւմեն կողմէ ելելը (բարձրանալը) անհասար է:

Դաշտերու մէջ քարեղի մարդս յաճախ կուգայ այնպիսի տեղեր, ուր որ շատ ջուր կրդանուի, ու գետինը այնքան կակուղ է, որ շատ դիւրին է մէջը խրուել մնալ. այսպիսի տեղերը ճահճի կասուին: Արտեղ որ գետինը պղտոր և գարշահատ ջուրով ծածկած է, կասուի մօրատ: Փոքրիկ մօրատը, որ անձրեւի ջուրէն զոյացել է, կասուի ջրեղջ: Ճախճախուտ տեղերը կրժողովուին զանազան թռչուններ, որ ճախճային թռչուն կասուին, ինչպէս զորորինակ, սրապիլը, կուռնիլը, կոցարը, և այլն:

ապառաժ, խայեա, скала.
ոլթէ, չէրի, петолько.
բնական, աղը, естественный.
խուրդ, բոսմուկ, кротъ.
հարթ, տիգ, տափակ, гладкий.
պարփակած, մէջ զանուած, заключенный.
տարածութիւն, пространство.
հովիտ, долина.
կարողանալ կրնալ, мочь.
կիրճ, ущелье.
երեւն, ատեն ատեն, иногда.
անձաւ, փապար, пещера.
կարգ, սրտ, рядъ.
շղթայ լեռանց, Կէթ, горъ.
դահաւէժ, крутой.
կողմ, սեղթ, сторона.
բարձրանալ էլել, подняться.
անհասար, невозможный.

լըւակ, պղտոր օպա, холмикъ.
յաճախ, շատ շատ, պահ մը, часто.
այնպիսի, անպէնակ, такой.
դիւրին, խուրդ, легкий.
խրուել, պաթիճ ըլլալ, погрузиться.
ճահճիճ, պաթան, болото.
պղտոր, սրտալըլ, мутный.
գարշահատ, հոտած, зловонный.
մօրատ, պաթախլըլ, топь.
զոյանալ մէյտան գալ, происходить.
ջրեղջ, կէօլ, лужа.
ճախճախուտ, болотистый.
զանազան, չէշիւ չէշիւ, разный.
ճախճային թռչուն, болотная птица,
զորորինակ, խոսիլըլ, напримеръ.
սրապիլ, австъ.
կուռնի, թուռն, журавль,
կոցար, куликъ.

32

Գրեթէ ամեն տեղ լիճեր կան: Լիճը կամ ծովակը մեծ ու խորունկ ջուր է, մէկ տեղ հալաբուած, և որ չորս կողմէն պատած է հողով. ծովակի ջուրը, ըստ երևութիւն, անշարժ է, այսինքն չի փաղկ աղբիւրի պէս. եթէ փաղէ ար շատ անդգալի կերպով: Ճախճախուտ տեղը շատ դիւրին է լճակ փորել ինչու որ, մի փոքր պիտի փորուի գետինը, անկէ ետքը ջուրը ինքնիրէն կրժողովուի այնտեղ: Լիճերու ու լճակներու տփը կրնան ջրային թռչունները, որք են կարաս, տաղ, հաւաբուս հողամար, և այլն. այդ թռչուններու կերածը մեծ մասով ձուկեր են. իսկ

լիճերը սովորաբար ձուկերով լին (իլնք) կրան: Ածերու ամբը կը բանին կնիւն, եղէգ, ինչէն կողովագործը զանազան բաներ կը շինէ:

Տեղ տեղ գետնէն ջուրեր կը զրկեն. այդպիսի ջուրերը աղբիւր կասուին: Թէ որ շատ աղբիւրներու ջուրեր միասին ժողովուին, վտակ կամ գետակ կասուին: Աղբիւրի ջուրը սովորաբար պող կը լայ: Բայց կան այնպիսի աղբիւրներ, որոնց ջուրը արեւ-գոյ, տաք, չափազանց տաք ու եփ եկած (եռացած) կը լայ, մինչև անգամ մէջը խաշուել կարելի է: Այդ տաք ջուրերը շատ հիւանդութիւններու դէմ առողջարար զօրութիւն կունենան և հանքային ջուրեր կասուին: Այն աղբիւրներ, որ տարին տասներկու ամիս անդադրում կը վազեն, կան այնպէսներն ալ որ օրիշ ատեն միայն կը վազեն ու ետքը կը դադարեն. աղբիւրի կամ ջուրի չլվաղելուն ու դադարելուն համար կասեն ցամաքել, պատ-թել (քաշուել, չորնալ):

դրեթէ, հաշվէ. почти,
հաւաքուած, թօփ եղած. собранный,
շատ երևութիւն, повидимому.
անշարժ, неподвижный.
պիւնքն, կոյեա. то есть. т. е.
այնտեղ, հոն. тамъ.
սփ, բէնար. берегъ.
լարապ, лебедь.
շաւուռան пеликанъ,
հողանալ, алкионъ.
կռակ, գետակ. рѣчка.

ազգալի երազով. нечувствительно.
ճախճախուտ, պաթախել. ботанический.
դիւրին, խօլայ. легко.
փ փոքր, քիչ. немного.
այնուհետև, անկէ ետև. потомъ.
չափազանց, պէթէր. чрезвычайно.
եռացած, խայնած. քիչ եղած, եփ եկած. кип-
паченный.
առողջարար, пѣлебный.
փայն, только.
ցամաքել, չորնալ. засохнуть.
պատթել, քաշուել. убывать.

33.

Արբոր մարդ երկու ժամ անդադար մէկ տեղէ միւս տեղ շուտ ուտ երթայ, այդ երկու տեղը մէկըմէկէ մէկ մղոն հեռաւորու-
թիւն ունին, կասեն: Մէկ ճանապ (ճանապարհ) որ երկու դի-
ւն ծառերով տնկած ըլլայ, կասուի ծառուղի: Օճանազան կեր-
պով կարելի է մէկ տեղէ մէկալ տեղ երթալ կամ ճանապարհոր-
դութիւն, անել հետի, ձիով (հեծած), կառքով, երկաթուղով,
և նաւով կամ շոգենաւով: Ղոցամէն ամենէն աժանը ու յարմա-

ըը նաւովն է, իսկ ցամաքի վրայ երկաթուղով: Ասկից բանի տա-
րի առաջ մեր տեղերը չի կար երկաթուղի, ու ճամբորդները
ստիպուած էին սուրհանդակի կառքով կամ սայլով ճանապար-
հորդելու: Սուրհանդակի կառքը կամ ճեպակառքը այնպէս կառ-
է, որ նշանակած օրը ու ժամը մէկ տեղէ մէկալ տեղ կերթայ
ու հետը կըտանէ զանազան բաներ, այսինքն նամակներ (բարեա-
ղիրներ, ստակ, ամանակներ և ծամիրդներ: Չի բշտղն կասն
կառավար: Համակը տեղ հասցնողը կամ տունէ տուն բաժնողը
կասուի նամակաբեր:

Ով որ կուգէ սուրհանդակով նամակ ուղարկել, նախ պիտի
կնքէ, ետքը (յետոյ) վրան հեռաւորին տնունը և բնակելու տե-
ղը պարզ պիտի գրէ. այս կասուի հասցէ կամ ծրարագիր: Այս
որ արաւ, յետոյ պիտի տանէ նամակատուն և ծանուցութիւնն և
հեռաւորութիւնն նայելով, որոշուած ստակը պիտի վճարէ, ոյ
կասուի կշռագրամ:

ժամ, սահաժ, часть
մղոն. миль.
հեռաւորութիւն, հեռուցութիւն. далъ, раз-
стояние.
ճանապարհ, ճանապ. дорога, пути.
ճառուղի, аллея.
ճանապարհորդութիւն, путешествие.
հետի, եպեան. пѣшкомъ.
կառք, экипажъ.
երկաթուղի, երկրթէ ճամբայ. желѣзная
дорога.
նաւ, կէփ. корабль,
շոգենաւ, пароходъ.
յարմար, коопл.ում. удобный.
ցամաք, сушь.
ստիպուած, принужденный.
սուրհանդակ. почта.

սուրհանդակի կառք. малъпостъ.
ճեպակառք, дилижансъ.
նամակաբեր, փոշտաճի. почтalionъ.
ամանակ, էմանէթ. почмлака.
նամակ, բարեաղիր. письмо.
կառավար, բյչերъ ямщиелъ.
նախ, սփթէ. сперва.
կնքել, փէշաթափշ անել. запечатать.
յետոյ, ետքը. потомъ.
պարզ, հաստիճ. ясно.
հասցէ, ծրարագիր. адресъ.
նամակատուն, почтамтъ.
նայելով, կտօր. смотря на, по-
վճարել. платитъ.
կշռագրամ, вѣсовыя деньги.

34.

Այն ճանապարհորդութիւնը, որ մէկ օրուայ մէջ կը կատա-
ւուի, կասուի օր գնաց: Ամենէն մեծ ճանապարհորդութիւնն է
շօջերկրեայ (աշխարհիս չորս քովն) ճանապարհորդութիւնը: Ով
որ այս ճանապարհորդութիւնը կամենայ կատարել, գտնէ 5000

մընն պիտի անցնի (մըննի մէջ կայ 7 վեռաթ): Որովհետեւ երկիրը ամեն զիւսաց մեծ ու խորունկ ջուրերով պատած է, որ կառուի ծովի ուստի շուրջ երկրի ամենաբարձր ճանապարհորդութիւնն է նաեւ կառարածը: Եւստ մարդիկ փորձել են այդ, և շատերը յաջողակ եւս դարձել են իրենց տեղը:

Ճանապարհներու վրայ, քաղաքներու, աւաններու ու գիւղերու մէջ կան այնպիսի տուններ, ուր ճանապարհորդը ստակ լճարեւոյ կրկնայ դանել բնակարան, կերակուր և իրեն ամեն հարկաւոր բաները: Այդպիսի տունները կառուին իջևան, հիւանդոց, պանդոկի և ով որ այդ տունները կըստահէ, կառուի իջևանապետ, պանդոկապետ:

Ճանապարհորդութիւն անողը շատ բան կըտեսնէ, կըտես, կըտես, ու կըզիտէ զանազան մարդիկ, կենդանիներ, բոյսեր, կիւնանայ զանազան կրկններու ու քաղաքներու անուններ: Այդպիսի մարդը շատ փորձառու կըլինի: Ով որ շատ բան լսած կամ տեսած չէ, նա անփորձ է: Տղաք անփորձ կան ինչո՞ւ:

Բերկերեայ, КРУГОСВѢТНЫЙ.

Երեւ, 7 վեռաթ - МИЛ.

Գործեան, չափքի. ТАКЪ КАКЪ.

Գտած, փաթեթած. ОКРУЖЕННЫЙ.

Աջողակ, սեղանեթ, благополучно.

Ժառել տէրեթ անել. ЗАМѢЧАТИ.

Խորձառու, ОПЫТНЫЙ.

Իջևան, խան. станция, подворье.

Հիւանդոց, гостинница.

Այնդոկ, трактир.

Իջևանապետ, дворникъ.

Այնդոկապետ, трактирщикъ.

Նկատել փառքին երթալ. замѣчати.

Անփորձ, անփորձ. неопытный.

Իմ բնակած քաղաքիս անունը Նոր-Նախիջևան է: Նախիջևանը Ռուսաստանի մէջ է, որ տեղ որ ևս ծնել եմ: Ուրիշին Նոր-Նախիջևանը իմ մայրենիքս է: Բայց իմ հայրենիքս այնտեղ է, ուր որ կեցել են իմ նախնիքը և ուր որ այժմ կըլինան իմ համազգիները: Իմ հայրենիքիս անունը Հայաստան է, որ օտար ազգեր Առաքելի կասեն: Հայաստանը շատ մեծ է, այնտեղ կան շատ քաղաքներ, աւաններ, գիւղեր և նոյս մէջ հարաւոր և բիւրաւոր մարդիկ կըլինան այժմ:

Եւստ մարդիկ, որոնք մէկտեղ (միասին) կըլինան, մէկ լեզու

կըլիսին, մէկ հաւատ կըդաւանին, կառուին ազգ: Հայաստան, ուր որ մի ժամանակ հայերը միասին կըբնակէին, ունէր շատ ծաղկած քաղաքներ ու միլիոնաւոր բնակիչներ: Նորա մեծամեծ քաղաքներն էին-Արմաւիր, Արաշատ, Դուին, Նի, Տիգրա-նակերտ, Սան, Արեւիկա (գտէք աշխարհացոյցի մէջ):

Հայաստանը իրեն հազարաւոր քաղաքներով, աւաններով և գիւղերով զեւ ևս ամենափոքրիկ (պղար լիկ) մասն է Արաքսի խի Արաքսի երկրագունդի փոքրիկ մասն է: Արաքսի գետը ահա համատարած տիեզերքի կամ աշխարհքի ամենափոքրիկ մասն է: Տիեզերք կամ համատարած աշխարհ ասելով, կըհասկանանք այն ամեն անթիւ անհամար աստղերը, որ պարզ գիշերները կըլինել մէջ կըտեսնուին: Իսկ արեգակը (արեւ) հազարաւոր անգամ մեծ է մեր երկրագունդէն:

Բնակիչ, ЖИТЕЛЬ.

Մայրենիք, родина.

Ուրիշ, ПОЭТОМУ

Հայրենիք, отечество.

Նախնիք, предки.

Համազգի, соотечественникъ.

Հազարաւոր, ТЫСЯЧЕ.

Բիւրաւոր, ДЕСЯТКИ ТЫСЯЧ.

Փառքին, մէկտեղ. ВМѢСТѢ.

Խօսել կարճիւնը. ГОВОРИТЪ.

Դաւանել, ВСПОМѢДОВАТЬ.

Ազգ, нація, народъ.

Բնակիչ, ЖИТЕЛЬ.

Աշխարհացոյց, карта.

Գետ ևս, տաճա. пока, еще.

Ամենափոքրիկ, էնկ պղտի. малѣйшій

Փոքրիկ, պղտիկ, маленый.

Փոքր, բիւ. мало, немного.

Երկրագունդ, земной шаръ.

Միլիոններ, вселенная.

Անթիւ. անհամար, անհասար. հազարաւոր.

Եզրիւններ, безчисленный.

Ընկ, տալիւ. только.

Արեգակ, արեւ. солнце.

Անգամ, ժամ, տարաւ. разъ.

Արոր մենք ուզենանք մեր հայրենիքէն ելել ու օտար աշխարհ երթալ առաջ կըհասնինք այն տեղը, ուր որ մեր երկիրը կըլինի նոյն ու օտարներ կըստի. այդ կընշանակէ, որ մենք մեր հայրենիքի սահմանը հասել ենք:

Սեւամեծ քաղաքներու մէջ կըբնակին զինուորներ, արհեստաւորներ, մեծաւորներ (սառնամանաւորներ), վաճառականներ, ծառաներ (բանւորներ), վարձկաններ, մուրացիկ աղ բաւաներ, հոսակապ ու անշուք, լաւ (աղէկ) ու վատ (գէշ) տուններու մէջ

Թագաւորի կամ մէկ պայազատ իշխանի բնակած քաղաքը կա-
տուի Թագաւորանիստ կամ մայրաքաղաք. Ս. Պետերբուրգը Ռու-
սաց Կայսերութեան մայրաքաղաքն է. Ստամբուլը Տաճկաց.
Թէհրանը Պարսից. Բեռլինը Պրուսաց. Փարիզը Ֆրանսիա-
ոց. Լոնդոնը Անգլիացոց. Հռոմը Իտալիացոց. Մադրիդը
Իսպանիացոց. Վիեննան Աւստրիացոց, և այլն: Թագաւորի կամ
իշխանի տունը կատուի արքունիք, ապարանք կամ պալատ:

Իրջանաւ խաւել. ОКАНЧИВАТЬСЯ.
Կսել պաշտել. НАЧАТИ.
Իշխանի, անի է. ЗНАЧИТЬ.
Իշխան, граница.
Յուր, СОЛДАТ, ВОИН.
Իրհատաւոր, էմաի- ремесленник.
խորճանաւոր, մեծաւոր. ЧИНОВНИК.
Վաճառական, պողերիւն, КУПЕЦ.
Խուսց, բանաւոր, խղիթբար. СЛУГА.
Արձկան, ըռիւթ. ПОДЕНЩИК.

Հոյակապ. великолѣпный.
անշուք, незавидный, простой.
պարզապէս իշխան. владѣтельный князь.
Թագաւորանիստ քաղաք. резиденція.
մայրաքաղաք. столица.
Կայսերութիւն, имперія
իշխան, князь.
արքունիկ պալատ. дворецъ.
ապարանք, чертогъ, хоромы.

37.

Այն քաղաքը, ուր որ շատ վաճառականներ կրկենան և առ-
ւտուր կանեն, կատուի վաճառաշահ քաղաք: Այդպիսի քաղաք-
երը սովորաբար մեծ դեակերու կամ ծովի մօտ (քով) կրան, և
նշու որ, մեծ ու ծանր բեռները, մէկ տեղէ միւս տեղ տանելու
ամար, ամենապիւրին միջոցն է նաւը և շողեսուր: Այն առար-
ները (բաները), որն որ վաճառականը ծախելու (վաճառե-
ւ) համար կրպատրաստէ, կատուի ապրանք կամ բարի: Այն
ունը կամ շինուածը, ուր որ շատ ապրանք կրպահուի, կա-
տուի վաճառանոց:

Ամեն ապրանք մէկ կերպ չի ծախուիլ. մէկ քանիսը կանգու-
ով կամ կազով կը չափուին, միւսները կրկրշուին, մնացած-
երը կը չամբուին: Այն բանը, ինչով որ կը չափուի, կա-
տուի չափ:

վաճառական, պողերիւն. КУПЕЦ.
վաճառաշահ քաղաք. торговый городъ.
մօտ, քով. около, на.
ինչու որ, գէթ. потому что.
բեռն, իւր. грузъ.
Քուս, ուրիշ. другой.
առարկայ, մէկ բան. предметъ.
վաճառել, ծախել. продать.

ամենապիւրին, էնի խուսց. легчайшій.
Քիչոք, հար. средство.
շողեսու. пароходъ.
շողի, պուշ. паръ, նաւ, կէփ. корабль.
առարատուել հազիր անել. приготовить.
ապրանք, բարի. товаръ.
շինուած, ետիւ. здание.
վաճառանոց, պեղէտէն. гостинный дворъ.

38.

Աս կըլեմ Թռչուններու զուգըր, ամպին գոռալը, Ժամացու-
ցին չըբքբոցը, ձիին խրինջալը, վտակին խոխոջիլը կամ կարկա-
չիլը. դարձեալ շունին հաջիլը, հրացանին և Թնդանիթին պայ-
թիլը: Աս կըզ գամ, որ կրակը կայրէ (կերէ), աղբիւրի ջուրը կը-
զովացնէ, արեւին ճառագայթները կամ նշոյնները կրտաբցնեն. ես
կըզ գամ, որ քարը կարծր է, բուրդը կակուղ է, սառցը պաղ է
ու հացիւն հարթ է: Աս կըզ գամ շաբարի ու մեզքի քաղցրու-
թիւնը, քացախի ու լիմոնի թթուութիւնը, և այլն: Ախորժա-
նօք հոս կանեմ վարդի, մէխակի, շուշանի ու մանիշակի բուրու-
մը. ես կըզ գամ նմանապէս մէկ քանի վատ ծաղկներու հոտը
և այլոսք քակորի գարշելի ծուխը:

Աս միտքս կըբերեմ (կըթիշեմ) մի լաւ պատմութիւն, որ
բանի Ժամանակ առաջ վարժապետէս լսել էի. կըթիշեմ մէկ ան-
ծանօթ մարդու, որին կեանքիս մէջ մէկ անգամ տեսել եմ, մէկ
ցաւ, որ մէկ օր զգացել եմ, մէկ զուարճութիւն, որ մէկ օր վա-
յելել եմ. նաեւ այն: Ինչ որ երեկ դարձոցի մէջ լսեցի. այդ ամենը
ես կըթիշեմ:

Աս կըկրնամ (կարող եմ) երեակայել ինչ ձեռնի նաւը, և
Դորա պատճառը այն է, որ շատ անգամ տեսել եմ նաւ: Աս
կարող եմ երեակայել ինչ կերպարանք ունին իմ ծնողքը, Կըպըր-
ներըս, քոյրերըս նա և այն Ժամանակ, երբոր նոքա աչքէս հի-
ռու են:

Ժամացոց, սահմ. часы.
Իրինջալ. ржать.
Խոխոջիլ կարկաչել. журчать.

Հացիւ, հայլ. зерно.
Հարթ, արեւ. гладкій.
մեզք, մեռ. медъ.

դարձեալ կէնէ. ОПАТЬ.
հրացան, թիֆէնկ. ружье.
թնդանոթ, թօփ. пушка.
այրել էրել жечь.
պայթել վաթլաֆշ ըլալ лопнуть, треснуть.
զգալ чувствовать.
զովացնել прохладжать.
ճառարարութիւն, նշոյլ, շաֆի. дучь.
կարծր, սերկ. твердый.
սառցոյ, պուղ. ледъ.
ծուխ, մուխ. дымъ.
յիշել, փարը բերել. вспоминать.
անծանօթ, չի ճանչցած. незнакомый.
զուարճութիւն, բէֆ, սէֆա. удовольствіе.

բաղ ջրութիւն, անուշութիւն. сладость.
մեխակ, կարէֆիլ. воздика.
շուշան, զամպախ. лилія.
մանուշակ. մենեմէ. фиалка.
բարութիւն, անուշ հոտ. благовоіе.
նմանապէս. также.
վատ, գէշ. дурной.
ծաղիկ, յէշակ. цвѣтокъ.
բակոր, թէզաք. князь.
գարշնէլ, գանեղաւ. отвратительный.
վայելել. наслаждаться.
նաւ, հէմաւ. а также.
կարող եմ, կրկրում. я могу.
նաւ, կէմփ. корабль.

39.

Այս կարող եմ մէկ անգամ տեսածըս, յառաջ, հասկացածըս, զգացածս պարզ միտքըս բերել կամ երեւակայել, առանց բանեցնելու գլուխս, ձեռքս, ոտքս, աչքս, ականջս, բիթս: Այն զօրութիւնը (ուժը), որով ես կրկրնում մէկ բան երեւակայել կամ միտքս բերել, մարմնոյ զօրութիւն չէ, այլ հոգւոյ: Հոգիս մէջըս է, բայց ես նորա տեսնել չեմ կրնալ. իսկ երեւակայութեամբ, խելքովս ու միտքովս կարող եմ իմանալ, որ ունիմ հոգի:

Հոգի որ չունենայի, մէկ բան ալ չէր կրնայի հասկանալ, սոփորել, իմանալ. դարձեալ չէր կրնայի համարել (հաշուել), կարգաւ և գրել. վասն զի (զերէ) կարգաւու, գրելու ու հաշուելու համար, ես միտք պիտի անեմ. իսկ առանց հոգւոյ չէ կարելի միտք անել: Համարելու ժամանակ հոգւովս միտք պիտի անեմ այն թիւերուն վրայ, որն մէկ մէկի պիտի միաւորեմ (հաւաքու մըն), մէկ մէկէ հանիմ (հանումն), մէկ մէկով պիտի շատցու նում (բազմապատկումն) ու մէկ մէկի վրայ բաժանիմ (բաժանումն):

երեւակայել. воображать.
այլ հապա. нс.
դարձեալ մեմալ. ор. опять.
հաշուել համրել. считать.
վասն զի, գէրէ. потому что.
չէ կարելի, փնրել չէ. нельзя.
հաւաքումն. сложение.

զօրութիւն, ուժ. сила.
փաւորել մէկտեղ ժողովել. сложить.
հանումն. вычитаніе.
բազմապատկումն. умножение.
բաժանումն. дѣленіе.
թիւ. число.

40

Հոգւովս միտք կանեմ այն մարդու վրայ, որի համար վարժապետս մէկ բան պատմել է, կամ դասադրելիս մէջը մէկ բան կարգացել եմ: Հոգւովս միտք կանեմ այն խաղի վրայ, որ դասէս վերջը պիտի խաղամ: Այլ հոգի չունենայի ու հոգւովս միտք անել չկարողանայի, մէկ խելացի բան ասել չէր կրնայի: Այս կրկրնում վարժապետիս հետ, ու նորա հարցմունքին պատասխան կուտամ: Տալու պատասխանըս առաջուանէ պատրաստած չէի, հապա հարցուցածին պէս, միտք արի, ետքը (յետոյ) պատասխան տուի: Այս չեմ կրնալ իմ հալաւըս անբատի բուռչտո հալաւին հետ փոխել, ինչու որ ես երկուան ալ մէկ մէկու բով զրի ու համեմատեցի, ու տեսայ, որ իմ հալաւըս բուռչտո ու մաշած չէ. ուստի աղքատինէն լաւ է: Այդ երկու հալաւը մէկ մէկու հետ բաղդատելու ժամանակ, որ միտք արի, թէ իմ հալաւըս աղքատինէն աղել է, դործածեցի հոգիս: Այս կարող եմ իմ հին հալաւըս նորի հետ փոխել, ու դորա համար իմ կամքըս գործ կածեմ, որ կասուի զօրութիւն կամաց:

դասադրել. учебникъ.
հարցմունք. вопросъ.
պատասխան. отвѣтъ.
յետոյ, ետքը. потомъ.
համեմատել. сравнивать.
ուստի, ատոր համար. поэтому.

խելացի. умный.
բաղդատել համեմատել. слнчать.
կամք. воля.
գործածել խուլաֆշ ըլալ. употреблять.
զօրութիւն կամաց. сила воли.

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Գ Ի Ր Ք.

Երանիներ, ճանրակներ և պարսկական պարսկականներ:

Ճանճ և Երան.

Ենթոյն ու շատ անգամ կրկնույն հարցով ու խորամանկութեամբ յարցում հարցին. բայց ուժով չի պիտի պարծնուայ: Պարծնութիւնը դժբաղ դժբաղ անսխալ քաջութիւն է:

Օրմը առիւծը անտառներու մէջ կատարած կը քաշէր, ու աշխարհը արարած կըստանանքներ իրեն ահեղ ձայնովը (մանչիւն): Մէկ անվախ ճանճ, այդ տեղերով կանչեց առիւծին, որ իրեն հետ ուժը չափէ: Երանը արհամարհանքէն չի կրօցաւ իրնույնը զրոնէր: Բայց ճանճը իսկոյն մտաւ նորա քիթը ու այնպէս անողորմակ: Եւ կձեղ (խայթել) ու ցաւքներ, որ խեղճառիւծը կատարութիւնէն ինքն իրեն կը ճանաչուէր ու չարաչար կը տանջուէր, ու կոթէն, ճարը հատած, պարտաւորուեցաւ վիզը ճկելու (խոնարհել) ու թողութիւն ինքրէրու ճանճէն:

Եյս յաղթութիւնով հպարտացած, ճանճը թուաւ ու իրեն կատարած յաղթութիւնը շատուեց պատմելու ընկերներուն, ու թէ որ հնար կայ, անտառի մէջ առնէ կեցողներուն: Բայց թուելու ժամանակ չի տեսաւ. առջիւր փռած մամուկի բունը (սարդի ոտայնը) ու ոտքով զլիով պըռճնուեցաւ, ու մամուկի (սարդի) թաթը ընկաւ: Եյս մահը այն պատճառով (անոր համար) աւելի դառը երեւցաւ նորան, որ հզոր առիւծին յաղթողը տկար սարդէն պիտի մեռնէր:

առակ. басня.
մանրամասն, մասաւ. анекдот.
զուարճալի. занимательный.
առիւծ, աղաւ. левъ.
անգոր. безсильный.
խորամանկութիւն. хитрость.
ահեղ, սասանական. страшный.
մանչիւն, աղանի ձայնը. рычаніе.

պարտաւորուել. быть принужденнымъ.
խոնարհել. դուրս ձգել. похоритьсѣ.
յաղթութիւն. побѣда.
դժբաղ դժբաղ. несчастіе.
պատմութիւն. исторія.
շտապել. աշխուժ. բաւ. спѣшить.
հնար. возможность.
անտառ, մշա, մեծ.

արհամարհանք. пренебреженіе.
իսկոյն, համա. тотчасъ.
անողորմ. (безжалостно).
խայթել. կձեղ. жалить.

սարդի ոտայն, մամուկի բուն. паутина.
սարդ, մամուկ. паукъ.
այդ պատճառաւ, արդ. համար. поэтому.
դառն, աղաւ. горькій.

Ոգն և Խեղ.

Ոգնին, երբոր ձմեռուայ մօտիկնալը զգաց, ինքրեց խելորդին, որ նա իրեն բունը ընդունէ, որ ցուրտէն չի սառի (չի փառնայ): Խելորդը ուրախութեամբ կատարեց ոգնի խելորդ. բայց ոգնին ներս մտած չի մտած, փռուեցաւ խելորդի բունի մէջ, ինչպէս որ իրեն յարմար և հանգիստ էր. ու մէկ ծարէն (անդադար) իրեն հիւրասէր տանտիրոջ հա՛ ոտքը կը ծակէր, հա՛ մէջքը կը ծակէր:

Խելճ խելորդը նոր հասկացաւ իրեն սխալը, ու կաղաչէր, կը պաղատէր ոգնին, որ իրեն բունէն ելլէ, «Տեղս փոքրիկ է, երկուսիս տեղաւորել չէ կարող»: Ոգնին պատասխանեց նորան. «Եթէ չես հաւանիր, դու ինքդ ել գնա՛ այստեղէն. ես շատ հանգիստ եմ տեղս»:

Երբոր կուզես բու ընկերութեան մէջ մի մարդ ընդունել, նախ լաւ միտք արա՛, որ վերջը չի փռմանիս:

ոգնի, քրիկ. ежъ.
խելորդ, բունուկ. кротъ.
զգաւ. чувствовать.
ընդունել. принимать.
սառել. փառնաւ. замерзнуть.
արմար, եռութիւն: удобно.

հանգիստ, ահալթ. спокойно.
անդադար, մէկ ծարէն. безпрестанно.
հիւրասէր. гостепріимный.
սխալ եղբ. ошибка.
տեղաւորել. помѣстить.
նախ, սիքիւ. сперва.

Խել և Եղբ.

Մէկ հարիւր տարեկան ծեր եղջերու կասէր իրեն թոռին. «Շատ աղէկ (լաւ) միտքս կուգայ այն ժամանակը, երբոր մարդը դէռ ևս հրացան չունէր». . . — Եյս, պատասխանեց թոռը, այդ ինչ երջանիկ ժամանակ ունեցել էր դուք: — Համբերէ՛, ապաց ծեր եղջերուն, բանը այդպէս շուտ մի վճռիր. թէև ժամանակը ուրիշ էր, բայց այժմուանէ աւելի լաւ չէր. իրաւ է:

առակ. басня.
մանրամասն, մասաւ. анекдот.
զուարճալի. занимательный.
առիւծ, աղաւ. левъ.
անգոր. безсильный.
խորամանկութիւն. хитрость.
ահեղ, սասանական. страшный.
մանչիւն, աղանի ձայնը. рычаніе.

նորդը հրացան չունէր, բայց նորա տեղը (փոխանկ) նետ ու ալեղ ունէր: Ուրեմն, ոչ մէկն ալ մեզ համար թեթեւութիւն չէր:

դ ջերու, սրղըն. олень.	այժմուայ, չնորմալ. нынешний
խորիւր տարեկան, հարիւր տարեկա. столѣтній.	իրաւ է, խորդ է. правда.
աւ, աղէկ. хороший.	փոխարէն, անոր տեղը. взаменъ.
եռեւս, տաճա. еще.	նետ, օխ. стрѣла.
րացան, թիֆէնկ. ружье.	աղեղն, կայ. лукъ.
րջանիկ, էրնէկ տալու. блаженный.	ուրեմն. слѣдовательно.
խամբերը սապրու անկ. терпѣть.	պատասխանել, ճողապ տալ. отвѣчать.
խոնկ. рѣшить.	

ԱԳՐԱՆՈՒՄ.

Ազոաւը գիտեց, որ արծիւը երեսուն օր կը թիսէ հաւկիթներ (ձու): «Ահա, ասաց, պատճառը, թէ ինչու նորա ձագերը սրատես ու քաջ են. ուրեմն այսուհետեւ ես ալ այդպէս կ'անեմ»: Այլ իրաւ որ, այդ օրէն ետեւ, ազոաւը սկսաւ երեսուն օր թիսելու իւր հաւկիթները. բայց ինչ շահ. դուրս եկած ձագերը չարձեալ նոյն սեւ ազոաւներն էին:

սորաւ, խառլա. ворона.	ահա, հանա. вотъ.
շխտել, ֆառղէն երթալ. замѣчать.	պատճառ, սեպէպ. причина.
արծիւ, խառլաւուշ. орелъ,	սրատես, աչքը գուր. дальновзоркій.
խու, հաւկիթ. яйцо.	քաջ, խառլա. храбрый.
ուրեմն. слѣдовательно.	սկսել, պաշարել. начать.
այսուհետեւ, չնտէն սորա. отнынѣ.	չարձեալ, կենէ. опятѣ.

ԽՈՒՐԴԷ Ե ՎՔԱՆԻԱՐ.

Սրատես քաւթարը մէկ օր կը խորդար խլուրդին վրայ: «Խեղքաւ չեհասնիր, կասէր, ինչպէս երեսի վրայ ընկած (արհամարհուած), կը կրնաս այդ ողորմելի կեանքը անցնելու:—Շնորհակալ եմ կարեկցութեանդ համար, պատասխանեց խլուրդը. բայց կարծես թէ աւելորդ է այդ, վասն զի, եթէ մէկ կողմէն բնութիւնը մեզ զօրեւ է, դորա փոխարէն, միւս կողմէն նա վարձատրել է մեզ: Երաւ, աչքըս կոյր է բայց ականջըս սուր է թշնամի

մօտիկնալը ես իսկոյն կը գտամ, բունըս կը ըմբանում, ու այդ կերպով ինքըս ինձի կազատեմ: Այս րոպէիս ալ, կարելի է որ կ'սխալիմ, բայց ինձի կը թուի, որ հեռուն թշնամիի ոտքի ձայն կուգայ. նայէ, բարեկամ, զգաստ եղիր:—Քաւթարը կուգէր խլուրդի խօսքերու վրայ խընդալու (ծիծաղել), բայց յանկարծ լը սուեցաւ նետի սըւալը, ու սրատես հպարտ քաւթարը որսորդէ խոցուած, գետինը փռուեցաւ. և ուշ զղջացաւ, որ խլուրդի բարի խորհուրդը բամաճեց:

քաւթար. рысь.	աւելորդ. лишній.
խորձալ մեղքնալ. сжалиться.	վասն զի, չունի. потому что.
արհամարհած. въ пренебреженіи.	եթէ, երբոր. если.
կարեկցութիւն. сожалѣніе.	բնութիւն. природа.
կարծես թէ, կետիւր. какъ будто.	վարձատրել. вознаграждать.
զգաւ. чувствовать.	յանկարծ, մէմալ նայիս. вдругъ.
րոպէ. минута.	սըւալ. ֆըստըսմիջ անկ. свистать.
կարելի է. քանի կըլա. можетъ быть.	սրատես, աչքը սուր. зоркій.
սխալել ետեւը բըււ. ошибиться.	որսորդ, ալճի, охотникъ.
կը թուի, կուգայ. кажется.	խոցուած, եարալամել. եղած. раненный.
զգաստ, մոխայէթ. осторожный.	զղջալ. փռնմնալ. каяться.
ծիծաղել խեղաւ. смѣяться.	բամաճել բանի տեղ չեղեւ. пренебречь.

ԵՐԵՒՆ Ե ԶԵՆՈՒՆ.

Երբու ճնձրուկ, սովէ (քաղցածութենէ) խիստ չարչարուած թուլանալու վրայ էին: Դոցանէ որն որ առաւել նուաղ էր, աւագ մէկալին, բարեկամ, ուժը մէկ ալա ու թռիլը չորս քով կարելի է որ մէկ կտոր ուտելու բան գտնուէ, ու գտածիդ պէս շուտ արաւ, ինձի ալ մի փոքր բան բեր ուտելու, բայց ինչ ոչ անելուէս, շուտ արաւ: Միւս ճնձրուկը խօսք տուեց իւր բարեկամի խնդիրը կատարելու. թուաւ ու գնաց: Քաղցը նորան յաջողեցաւ: Տեսաւ նա մէկ կեռասի ծառ, հասուն պտուղներով իլնը (լի): Հա հա, կանչեց սրտին ուրախութենէն, այսուհետեւ սովէն երկիւղ չունիւր: Ինչու ծառին վրայ, նայեցաւ կեռասնէ. լուռ համը ու տեսաւ որ շատ պատուական էին, ու կուշտ կերաւ: Այսպէս մէկ ժամ անցաւ, ու արեւը մարը մտաւ: Քաւթարան է, ասաց ինքն իրեն, ժամանակ է, որ բանի մի կեռաս փե-

տիմ (քաղեմ) ու ընկերոջս տանիմ: Բայց չէ, դեռ ևս ինքս յող-
նած ևմ, քիչ մալ (փոքր մի ևս) բան ուտեմ, հաբը փերթամ:
Ու սկսաւ ճիւղէ ճիւղ թռչտելու ու ճոճաւոր, մինչև որ մու-
թը կոխեց ու իրեն ալ քունը տարաւ: Մէկալում օրը, քունէն
զարթած չի զարթած, շուտ թուաւ ընկերոջը, բայց ինչ տեսնէ,
փեղծը մէջ քին վրայ ընկած, անհնչացած մեռած էր:

Նայէ, որ խոտմունքդ կատարելը քեզի համար սուրբ պար-
տաւորութիւն լինի, մանաւանդ երբոր խօսք տուել ևս նեղու-
թեան մէջ գտնուող բարեկամիդ: Այնիւ մարդը բազդի մէջ ալ
ըլայ, խոտմունքը չի մոռնար:

ճոճաւոր, թռչող. воробей
տոյ, բաղ ջածութիւն. голодъ.
տուաւել, աւել. болѣе.
նուազ, թուլ. слабый.
մի փոքր, քիչ. немного.
միւս, մէկու. другой.
հաջողել. удаваться.
ի, ինք. полный.
ուրախութիւն, խոնդում. радости.
թշուհեան, չինտէ կերի. отнѣнь.
երկուշ, վախ. страхъ, боязнь.

պատուական, աղէկ. прекрасный.
ժամ, սահաթ. часть.
բաւական է, կրցց. довольно.
բաղել փետել. сорвать.
դեռ ևս, տահա. еще.
փոքր մի ևս, քիչմալ. еще немного.
ճիւղ, պուտաղ. вѣтка.
անհնչացած, նեփէր կարած. бездыханный.
մանաւանդ, իրացի. особенно, въ особенности.
նեղութիւն, սրելթ. нужда, горе.
աղին, քեղերը. благодный.

Մարի և Սերամարդ.

Մէկ օր սիրամարդը ասաց մարին. «Նայէ ինչպէս հպարտ-
նալով կը բալէ բու աքաղաղը. բայց և այնպէս մարդիկ ոչ նո-
րան, այլ ինձի հպարտ կանն»: Մարին (հաւը) նորան պատա-
խանեց. «Դուն չգիտես որ մարդիկ շուտով նոցա քնեկն, որոնք
հպարտանալու տեղ ունին. ասե՛ք որ աքաղաղը իրեն բաջու-
թիւնով կը պարծենայ. դուն ինչով կուզես պարծենալ, պօշովդ չէ մի:

մարի, հաւ. курица.
սիրամարդ, թափախտալի. павлинь.
հպարտանալ, չմանալ. гордиться.
աքաղաղ, խոռոզ. петухъ.

բայց և այնպէս, ամեն. при всемъ томъ.
այլ, հապա. но.
ներել պախշել. прощать.

Օ) և Ոյայն.

«Մէկը նայէ վրաս, ասաց օճը օճաճուկին. այնպէս չէ, որ և
խիստ տեսք ևմ օրիդ մէջ տեսել ևս իմիս պէս նախշուն ու
հարթ կաշի. ճրջմարիտ է, բու կաշիդ ևս հարթ է, բայց խնր
և հարթ և տեսք»:

— Այո, պատասխանեց օճաճուկը, ևս քեզ պէս տեսք չեմ. բայց
ինչէն է, որ բու տեսքէդ մարդիկ կը դանին, և ինչու բու նախ-
շուն կաշիդ արօտի վրան տեսնելով, լեղինները պատռած կը փախչին:

«Արիտեսնէն, հարցուց օճը. ինչու, այդ ևս չգիտեմ:»
— Բայց ևս դիտեմ, պատասխանեց օճաճուկը, մարդիկ ևս պի-
տեն այդ. թէ և դուքսն կաշիդ կը ցուլայ, բայց ներսի դիդ թոյն
ու լեղի է:

օճաճուկ. угорь.
հարթ, տիւղ. гладкий.
ճրջմարիտ է, խորդ է. правда.

ևս, ալ. также.
և և, չեմ չեմ. и, и.
թոյն, աղու, գէճեր. ядъ.

Սիրամարդը.

Մէկ հորթ գէշ (վատ) սովորութիւն ունէր սուտ ասելու:
Երբոր եղերուն հետ դաշտի մէջ կարածէր, զբօսանքի համար,
նոցա ահ ու դողի մէջ կը ձգէր, և հաբը կը փախէր վրաները ծի-
ծաղելու (ինչպալու): Երբեմն թուփի ետե կը պահուէր ու գայլի
պէս կուռնար: Ներ եղերը ոռնալը լսելով, կը փախչէր կուգային,
որ հորթին գայլի աստմունքէն ազատեն. բայց դան ու տեսնեն,
որ ոչ գայլ, ոչ բան: Ա կը ջապէս եղերը նկատեցին, որ հորթը
նոցա վրայ կը ծիծաղէ եղի է. և այնուհետե նորա ճմարիտ ա-
սածին ևս չէր հաւատալին:

Մէկ երեկոյ հորթը յիշաւ տեսաւ գայլին, որ թուփի ետե և
ցատկեց ու վրան ընկաւ: Հորթը փախէն ոչ փախչել կըրցաւ
և ոչ ինքն իրեն պաշտպանել, այլ միայն խղճալի ձայնով կը փա-
չէր «մու մու մու», որ նոցա լսելով կը նշանակէ «օգնութիւն հա-
սէ՛ք, գայլը եկաւ»: Բայց ծեր եղերը կարծեցին, թէ հորթը այս
անգամին ևս վրանները ծիծաղել կուզէ, ու տեղերէն չի շարժեցան:

Լնօթի (քաղցած) գայլը բռնեց հորթի կոկորդէն, խղզեց, պա-
տառ պատառ արաւ ու կերաւ:

Եւ Լնօթ: Սուտդուրուցի շահը այն է, որ ձշմարիտ ալ ասէ, չնի
հաւատար:

ստախս, այնաճի. лгунъ.
հորթ, պղզով. теленокъ.
կիտ, գէշ. дурной, худой.
դ քօսանք, էկէնէ. забавы, развлечение.
ստախս, ակաւ. зубъ.
սկրջապէս, էնկ վերջ. наконецъ.
կիտանի, քաղցի երթալ. замѣчать.
սայնուհետեւ, անկէ ետեւ. затѣмъ.
երեկոյ, իրկուս. вечеръ.
իրաւի, խոր. въ самомъ дѣлѣ.
պաշտպանել. защищать.

ծիծաղել խնդալ. смѣяться.
երբեմն, ատէն ատէն. иногда.
թուփ, մշալքի. бустъ.
ունալ ուժուրալ. быть, (вою).
օգնութիւն, եարորմ. помощи.
կարծել թահիս անել. подуматъ.
անդամ, ժուժ, տարրա. разъ.
շարժել ժաժկուել. двигаться.
անօթի, քաղ ցած. голодный.
կոկորդ, պուկ, ցոր. локоть.
առած. пословица.

Օւրիւ Եւ Բըլիւն.

Ահի պարզ ձևառուայ օր միջնաները իրենց թաց ցորենը ա-
րեւին փրօած, կը չորացնէին: Եկաւ նոցա մօտ անօթի ծղիւղը
ու աղաչեց, որ իրեն ուտելու բան տան: Արջիւնները հարցու-
ցին նորան. «Բանի որ ամառ էր ինչու քիչ համար ուտելու
պաշար չի ժողովցիր»: Ժամանակ չունէի, պատասխանեց ծղի-
ւղը. ես տաղեր կը շարադրէի ու կերդէի: Արջիւնները վրան ծի-
ծաղեցան ու ասին. «Երբոր ամառը տաղ կ'ատէիր, այժմ՝ դնս
պար արի»: «

ծղիւղ, ծր. ծր. սօճիկ. сверчокъ.
միջին, մուս չու. муравей.
պաշար, քահրէ. запасъ, провизія.

շարադրել. сочинять.
այժի, շինոր. теперь.
պար գալ խաղալ. плясать, танцовать.

Օւրիւնի Եւ Երեւ պապանի.

Ահի ութսուն տարեկան ծերունի ծառ կըտրենի: Երեւ պա-
տանի, տեսնելով նորան, կ'ատէին ծիծաղելէն. «Յիմ'ի ծերունի
թէ որ տուն շինելու լինէիր, այնչափ անյարմար է ծիծաղելի չի՛
լիներ դործըդ, որչափ որ ծառ անկիւղ: Եսան նոյնիք, ինչ ար-
դիւնք պիտի սպասես այդ աշխատանքէդ: Օւրիւններդ ար-

դէն վրայ հասել է, դուն ալ զառամանցել ես. ինչու վերջի օրե-
րդ հոգսերով ու տառապանքով կը դառնանցնուս, և ամենեւին օ-
գուտ ստանալու չես: Մեր քեզ տալու խրատը այս է, որ այսու-
հետեւ միտք անես մեզ քերուդ թողութիւն ստանալու: Թող
ոյսերդ, թող ակնակալութիւններդ, նոքա մեզպէս մատաղա-
հասներուն կը վայելն»: «

Օւրիւնին պատասխանեց. «Եթէ ստոյգը կուզէք իմանալ,
ոյսերը ու ակնակալութիւնները ձեզ ևս չի վայելի, փան զի մահ
ասածը թէ ինձ պէս ծերին և թէ ձեզ պէս մատաղահասնե-
րու օրերը հաւասար կը կարծեցնէ: Բայց իմաստուն մարդը չի
թէ մենակ իրեն շահին համար միտք պիտի անէ, հասկա ուրի-
շին ևս: Բայց որ մէկ օր իմ ծոռերըս ինձի շնորհակալութիւն
տան ու հոգուս ողորմիս տան այս ծառիս համար: Եթէ թող
լինի իմ աշխատանքիս վարձը: Ինչ ո՞վ գիտէ, գուցէ...
Ուրիշ բան ևս կուզէք ասել ծերունին, բայց լեզուն չի դարձաւ:
Այս անցաւ մէկ քանի տարի: Եթէ պատանիներէն մէկը օ-
տար աշխարհ կը թալու ժամանակ, նաւահանգստի մէջ խեղդու-
եցաւ. միւսը կուզէր փառքի ու պատուի հասնել, զինուոր եղաւ
և սպանուեցաւ պատերազմի մէջ. երրորդը ծառէն ընկաւ ու տեղ-
նիտեղ զրկուեցաւ կեանքէն: Օւրիւնին, աչքը արտասուէքով
լըցուած, այս պատմութիւնըս փորեց նոցա գերեզմանաքարի վրայ:

պատանի, կենճ տղայ. юноша.
ութսուն, սեքսէն. восемьдесятъ.
արիւնք. плодъ, польза.
վրայ հասնել. настать.
զառամանալ. պոռնալ. одрахать.
հոգս, խահր. работа.
տառապանք, տաղաղա, օճստիւ. бѣдствіе.
դառնացնել. огорчать, отравлять.
ակնակալութիւն, իւժու. ожиданіе.
մատաղահաս, կենճ. молодой.
ստոյգ, տեղով. точный.
հաւասար, պարապար. ровно, одинаково.

լիմար, խե. глупый.
շինել խաղալ. строить.
ծոռ. правнукъ.
շնորհակալութիւն. благодареніе, спасибо.
վարձ, հախ. вознагражденіе.
գուցէ, պէրիմ. можетъ быть.
նաւահանգստ. гавань.
զինուոր. солдатъ.
սպանել մեռցունել. убитъ.
պատերազմ. ճէկ. сраженіе.
երրորդ, իրեքու. третій.
գերեզմանաքար. могильный камень.

Ղարմ Եւ Ընիւղ.

Ուրեհաի, Արարչի ձեռքը ամեն բան իմաստութեամբ կ'արդա-

րել է: Ամբ նայէ շորս դիզ, կրտսննն մի մէկ բան, որ դի-
լուածով դրած լինի իրեն տեղը: Ինչպէս որ երկրնքի հաստա-
ութիւնը, այնպէս այ ամենափոքրիկ հիւլէն Աստուծոյ հրամա-
ով իրեն տեղը կայ: Աշխարհիս մէջ ամեն բան բարի է ու ի-
նաստութեամբ կարգադրած: Բայց մի քանի անմիտ մարդիկ
յղպէս միտք չեն անիր. նորա կուզեն, որ ամեն բան իրենց խել-
երուն կրտրածին պէս լինի:

Այն լիբը յիմար տեսաւ, որ դդումը կախած է բարակ ծղօտէ,
և ինքն իրեն ասաց. «Ես որ լինեի, դդումը այդպիսի նուազ
իւղէ չէր կախէի: Աւելի լաւ կը լար, եթէ դդումը բրնձեր ըն-
ուզն ծառի վրայ, իսկ ընկոյզը դդումի ծղօտի վրայ»: Այսպէս
նաճեղէն, առաջ զնաց և յոգնեցաւ. եկաւ մէկ բարձր ընկուզե-
լի տակ, պառկեցաւ ու բուն եղաւ: Յանկարծ մի աստիկ բա-
լի եղաւ, ծառը արմատէն ժաժկոտացուց ու թօթուեց ծառի ոս-
իւրը ու ձիւղերը. մի հատիկ ընկուզ պուրկուցաւ ու շնասկ ըն-
աւ բուն եղողն քիթի վրան: Արեւնը վաղեց քիթէն մարդը
արանափած ոտքի կանգնեցաւ ու ա՛ն թաշկէն ասաց ինքն իրեն.
«Ինչպէս անմիտ էի, որ ընկուզն ծառի վրայ կուզէի դդում
բնէր. թէ որ այս ընկուզն տեղ քիթիս վրայ դդում ընկած լի-
էր, մեռած չէր լինէի արդեօք: Արեւնն յիմար էի, որ Աստու-
ծոյ նախախնամութեանը չի հաւանեցար»:

դուռ, խալախ. ТЫКВА.

նկոյզ, ունկուզ. грецкий орех.

բարի. Творецъ.

արգարեկ. устроить.

խառնածով. случайно.

ստատութիւն. твердь.

նւէ. атомъ.

նմիտ, խելթ. безумный.

բը, տենքրդ. наглый.

շտտ, կոթ. стебель.

նուազ, լոյւ. слабый, дряхлый.

բարձր, պացըւ. высокий.

յանկարծ, անմաւ նայն. вдругъ.

նաստիկ, պէթէր. чрезвычайно.

արմատ, բը. корень.

տոտ. հաստ պոռտաւ. сукъ.

ձիւղ, բարակ պոռտաւ. вѣтка.

պուկը, փտեղ. сорвать.

անարափած, վախոյճ. ужаснувшись.

նախախնամութիւն. провидѣніе.

Անհասարակ ճանճ.

Այն մատաղահաս ճանճ մօր հէտ միասին նստել էր վառա-
անի վրայ, մի փոքր հեռու ջուրով կաթնայէն, որ կրակի վրայ

դրած, կ'եռար: Շուր ճանճը ասաց մատաղահասին. «Նայէ, սի-
րականըս, չըլնի որ տեղեդ շարժիս»: Ինչու, հարցուց աղ ջեկը:
«Նորա համար որ, պատասխանեց մայրը, չիմօտիկնաս այդ ե-
ռացած ջրհորին»: Ինչու չի մօտիկնամ, հարցուց նորէն աղջի-
կը: «Որ մէջը չընկնիս ու չիտեղ դուխ», ասաց մայրը ու թռաւ
զնաց: Մատաղահասը մնաց մենակ ու ինքն իրեն այսպէս կը-
մտածէր. — Ինչպէս տարօրինակ բնութեան տէր են եղել ծե-
լերը, ինչ բանէ ասեւ կրժախնան. եթէ նոցա ամեն խօսքին ա-
կանջ դնես ու կատարես, մինչև մահըդ ամեն անմեղ զուարճու-
թիւններէ զրիւծ պիտի մնաս. արի՛ մի քանի անգամ սոսա՞ջ ու
յետ թռչնա՞մ այս եռացած ջրհորի վրայէն: Փա՞նք Աստուծոյ,
խելքէ ես պակաս չեմ, որ պէտք եղած ժամանակը զգոյշ չը-
լնիմ: Թէ և մայրըս արդեւէ է բայց սիրտըս շատ կուզէ այս
եռացած ջրհորի վրայով մի փոքր թռչտել. նայենք, ինչպէս նո-
րա մէջը պիտ ընկնիմ—:

Բայց կաթնային հասած չի հասած, տաք շոգին որ նորա
երեսին զարկեց, խիոյն սիրտը անցաւ, ընկաւ եկած ջուրին մէ-
ջը ու խաշուեցաւ:

անհնազանդ, непослушный.

փախիւ, մէկտեղ. вѣстѣ.

վառարան, օճախ. очагъ.

կաթնայ, խալ կին. котелъ.

նուալ խաշնած. жар. кипѣть.

տարօրինակ, խոճառ. странный.

բնութեան թիւն, թապիւթ. характеръ.

անմեղ. невинный.

զուարճալի, եկեղեղ. забава.

զգոյշ, մոխայէթ. осторожный.

թէ և. хотѣ.

արգելել. запрещать.

Անհասարակութիւն և անհասարակութիւն.

Անհասարակութիւն.

Այն կոր ունէր հինիհարիւր ոսկի, որ իրեն պարտեղին մէջը
թաղել էր: Ինչպէս կըլայ որ, այս բանը կիմանայ նորա դրացին,
որ կուգայ կրգողանայ: Սոքը որ ոսկիները թաղած. տեղը չի
դանի, կասկածի մէջ կընկնի. բայց ինչ անէ, որ կորուստը յետ
դարձնէ: Արթըս դրացիին ու կասէ. «Եկել եմ քեզ մէկ խոր-
հարդ հարցնելու. հազար ոսկի ունիմ, կէսը թաղել եմ մէկ տեղ,

կենս ալ կուզեմ գարձեալ այնտեղ թաղելու. ի՞նչ կասես, ըստ կանամ, թէ ոչ:— Խիտտ լաւ կանես, ասաց զրացին, — ու շուտով տարաւ դորացած ոսկիները առաջուայ տեղը դրեց, այն յուստի որ հինկհարիւրի տեղ հաղար հաղարը ստանայ: Միւս օր կոյրը եկաւ պարտեզ ու գտաւ կորուցած ստակը: Յետոյ հրապիրեց իրեն տուն դրացիին ու ասաց. « Բարեկամ, այսօր կոյրը երկու աչք ունեցողէն լաւ տեսաւ »:

մանրամէտ. анекдотъ.	հաւանքաւոր. забавный, занимательный	հնարագիտութիւն. остроуміе, находчивость
զուարճալի, հօճա. забавный, занимательный	միւս օր, մեկուկէ օրը. на другой день.	միւս օր, մեկուկէ օրը. на другой день.
պարտեզ, պաղ շա. садъ.	յետոյ, ետքը. потомъ.	յետոյ, ետքը. потомъ.
դարձեալ կէնէ. опять.	հրաւիրել ծան տալ. пригласить.	հրաւիրել ծան տալ. пригласить.
ոյս, իւմա. надежда.	այսօր, ասոր. сегодня.	այսօր, ասոր. сегодня.

Քաղցած պարբ:

Մէկ արար, անապատի մէջ մոլորուած, ու երկու օր բերանը մէկ փշոր բան չառած, սովամահ մեռնելու վրայ էր: Եւս ու այն կողմ թափառելէն, կուգայ վերջապէս մի աղբիւրի մօտ, ուր ճանապարհորդները սովորութիւն ունեին իրենց ուղտերը ջրելու ու այնտեղ աւաղել վրայ կրտսնէ կաշիէ քսակ: « Փառք Լատուծոյ, կասէ, կտոնու գետնէն ու կըշտիւրէ, այս քսակի մէջը կամ արմաւ պիտի լինի, կամ կաղին »: Եւ այդ քաղցր յուսով կըբանայ քսակը, մէջը ինչ կըղրանէ. խոշոր մարդարիւններ: Արտի խորքէն ալ քաշկով կտոնու քսակը ու գետնին կըղարնէ:

Օհաց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեղ այսօր:

Երբայ դատարարան:

Երբ Եղեքսանդր Սակեղոնացին, իրեն աշխարհակալութեան ժամանակ, Եփրեկա էր, եկաւ մէկ առանձնացած աղբի մօտ, որի ժողովուրդը, իրեն խրճիթներու մէջ կեանք անցնելով, ծառնոթութիւն չունէր ոչ այս աշխարհակալի և ոչ նորա կատարած

յաղթութիւններու վրայ:

Եղեքսանդրը մտաւ աղ գապեաի տունը և խնդրեց, որ իրեն յարգէր անէ: Եղգապեաը բերեց զրեց նորա առջի ոսկի արմաւ, ոսկի թուղ ու ոսկի հաց: Եղեքսանդրը հարցուց.

« Միթէ դուք ոսկի կուտէք »:

— Ոչ ասաց աղ գապեաը. բայց ես կարծեցի, որ հասարակ տանելու բաներ ձեր տեղն ալ կայ: Եւս ինչու եկել ես դու մեր կողմերը:

« Եթէ կրկարծես, որ ոսկիին սէրը բերել է ինձ այս կողմերը, ասաց Եղեքսանդրը, շատ կրտաւիւր: Ես եկել եմ այստեղ ութիւն ձեր ոսկիի համար, այլ որ ձեր վարքը, սովորութիւնները ու կենցաղը խմանամ »:

— Երբոր այդպէս է, ասաց աղ գապեաը, կեցիր մեղ հետ, ինչքան որ կուզէ սիրարդ:

Քանի որ դրա կրտսեղին, եկան երկու քաղաքացի, ու աղ գապեաէն դատաստան կրկնուրէին: Պանդատաւորը կասէր. « Ես այս մարդումէն գնեցի մի կտոր դետին, ու երբոր հողը փորելու վրայ էի, մէջէն գտայ դանձ: Բայց որովհետեւ ես մենակ գետինը գնել եմ, ուրեմն դանձը ինձի չի պատկանիր, իրեն կուտամ, բայց այս մարդը դանձը չուզէ առնելու »:

Միւսը կտէր. — Եւս հաւատարմութիւնըս դորամէն պակաս է. եւ դորան ծանել եմ դետինը մէջի եղած չեղածով. ուրեմն դանձն ալ հետը: —

Եղգապեաը մէկքանի անգամ կրկնեց նոցա խօսքը, որ տեսնեն արդեօք ըստ հասկացել է նոցա ասածը, ու փոքր մի ժամանակ տու կենալէն յետոյ, ասաց մէկին. « Բարեկամ, դուն որդի ունիս »: — Եւս, ունիմ, ասաց մարդը: Մէկաւրէն ասաց. « Դուստ աղ ջիկ ունիս: — Եւս, ունիմ, ասաց: Չեր դաւանները իրար կրկնեմ, հարցուց աղ գապեաը: — Խիտտ կրտսեղն, պատասխանեցին երկուքը: « Երբոր այդպէս է, շարունակեց աղ գապեաը, ուրեմն բոլորով թող կարգաւ սորա աղջկայ հետ, ու այդ դանձը թող նոցա բաժինը լինի »:

Եղեքսանդրը զարմացած մնաց: Դատաստանըս արդար չէր

ինչ, հարցուց ազգապետը:—Խիստ արդար էր, պատասխանեց Միքայիլը: Բայց ինձ տարօրինակ երևցաւ: «Այս քեր տեղը որ վրձնելու լինէին, ինչպէս կրկնուէին», հարցուց ազգապետը:—Ճշմարիտը ասեմ, ասաց Միքայիլը, մենք որ դատաւոր լինէինք, երկուսին ալ բանդ կրնատեցնէինք. դանձր թաղաւորին կուտայինք: Թաղաւորի ն կուտայիր, ասաց ազգապետը, զարմանալով: «Չեր տեղը արեւ կայ: Այս, պատասխանեց Միքայիլը: Չեր տեղը անձրեւ կուգայ, հարցուց նորէն:—Ի հարկէ կուգայ, պատասխանեց Միքայիլը: Խեղքա բան չի կրորի, ասաց ազգապետը: Մի փոքր մտածելէն ետեւ, ասաց ազգապետը, Պուք ընտանի խոտաճարակ անասուններ ունիք:—Բանի տեւստը կամենաս, պատասխանեց Միքայիլը: «Ուրեմն նոցա վրայ կըրճալով, Մատաւ իւտայ քեզ անձրեւ ու արեւ. ապա թէ ոչ, դուք ինքերդ նոցա արժանի չէիք, պատասխանեց ազգապետը:

աշխարհակալութիւն. завоевание.
աւանդաձեւած. уединенный.
իրձիթ. изба.
ճանօթութիւն. знакомство.
աշխարհակալ. завоеватель.
յաղթութիւն. победа.
ազգապետ. родоначальник.
արմաւ, խոււմա. финик.
սխալել եւ շրջադարձ. ошибиться.
սովորութիւն, սովոր. обычай.
ընտանի, տունի. домашний.
խոտաճարակ. травоядный.

կենցաղ. образъ жизни.
դանձ, խաղաւ. глады.
որովհետեւ, շուքի. такъ какъ.
ուրեմն а потому, следовательно.
կրկնել. повторить.
կրար, քեզգէկու. другъ друга.
շարունակել. продолжать.
բաժին, ճէճէ. приданое.
տարօրինակ, խուճու. странный.
վճռել. рѣшить.
տեսակ, սոյ. видъ.
ապաթէ ոչ, չէն. а не то.

ԱՔԱՀԱՆԻՆ:

Հրապարակաւ ծագիւտէս դաշտերը չոր անապատ դարձել էին սորիւի կիզիչ ճառագայթներէն, ինչու որ, բանի ժամանակէ ի վեր, երկիրէն մէկ կաթիլ անձրեւ կաթմաց չէր: Այդ ժամանակ երկու հովիւ, Ահմէտ ու Թալիս իրենց դաշտերու ծարր հանդիպել

ցան: Երկուսն ալ ծարաւներէն մեռնելու վրայ էին. այնպէս ալ նոցա ոչխարները: Առջերը դէպի երկիրը վերուցին ու օգնու- թիւն խնդրեցին: Մէնալ նայիս, աշխարհ արարած խորին լու- թեան մէջ մտաւ. թռչունները դադրեցան երգելէ, ոչխարները մայելէ, ու հովիւները տեսան հովիտի մէջ մէկ բարձրահասակ շաշխարհիկ մարդակերպ արարած, որ շիտակ դէպի իրենց կուգար. դա երկրի Ոգին էր, մահկանացուներուն բաղդ ու անբաղդու- թիւն տուողը: Մէկ ձեռքը ունէր մաղթեղ ջուր, միւսը աւե- րածութեան մանգաղ: Հովիւները ահ ու դողի մէջ ընկան ու կուգէին փախչել. բայց ոգին հեղ ձայնով ասաց նոցա. նորա ձայ- նը կրնանէր այն զեփիւռին, որ առաւօտները, արշալուսի ժա- մանակ, Երաբայի խնկահոտ ծագիւնները կորօրէ:

«Սօսիցէք ինձի, ով հողածիններ, ինչու եր փախչեք ձեր բա- րերարէն. ես եկել եմ ձեզ մէկ շնորհ անելու, որն ձեր անմոռ- թեանէն կարող է լինել ձեզ համար ոչ միայն անօգուտ, այլ և կորստական: Աս ձեր խնդիրը կրկնատարեմ, ես ձեզ ջուր կուտամ, ինչ բան որ պէտք է: Բայց խնդիրներդ անելու մի շտապէք. միտ- քերդ բերէք, որ կարտուութեան ժամանակ թէ չափազանցու- թիւնը և թէ պահատութիւնը հաւասար վնասակար է: Յայտ- նեցէք ուրեմն ձեր միտքը. դուն Ահմէտ, առաջ ասա, ինչ կուզես:

—Ով բարերար ոգի, պատասխան տուեց Ահմէտը, երբոր համարձակութեանը կրնեմ, ես կուգէի ունենալ մէկ այնպիսի վտակ, որ ամառը չի ցամաքէր ու ձմեռը չէհեղեղատէր: Ոգին ասաց. «Աստանաս ուրեցածդ», ու մանգաղով զարկեց գետնին: Յանկարծ հովիւները տեսան որ, ոտքերուն տակէն բղխեց մէկ աղբիւր ու փռուեցաւ Ահմէտի դաշտերու մէջ: Ծագիւնները անուշ բուրեցին, ծառերը զարդարուեցան կանանչ տերեւներով ու ոչ- խարները դադարեցուցին իրենց պապակը: Ասքը բարերար Ոգին դարձաւ միւս հովիւին ու հրամայեց, որ իրեն խնդիրը ասէ: Թա- լիսը ասաց. «Աս կուզեմ, որ մեծ Պանգէսը իրեն ամեն ջուրերով ու ձուկերով դայ անցնի իմ դաշտի մէջէն: Բարեխիտ Ահ- մէտը զարմացած մնաց Թալիսին համարձակութեանէն, ու միտ-

ին մէջը ինքն իրեն կնանկատեալ, որ ինչո՞ւ այդ խնդիրքը անե-
ւ. ամենէն ասաջ իրեն Քաթէն չանցաւ. իսկ Թալեաթը ուրա-
տութենէն ասեա թէ մէկ թիզ բարձրացած կերէնար, ու բիթին
ասկէն կըխընդար պարզամիտ Ահմէտին վայր:

Ոգին բարկացաւ, սպառնալիքը կարծես թէ աչքերէն կըթա-
նէր. բայց և այնպէս դետին դիմաց դնաց: Հովիւները մնացին
արահուտած և չգիտէին թէ ի՞նչ պիտի լինի տղա վերջը:
Եւ մայր լսեն, որ հեռուէն ամպի գոռարու պէս սոսկալի ձայններ
ուզար: Պանդէսը պատուել էր իրեն թուամբերը ու հազար ա-
լը գործերով ասաջ կըվազէր: Մէկ անկեմարթի մէջ ջուրը և
աւ, հեղեղատեց Թալեաթին գաշաղորդ, ու սրբեց տարաւ ոչխար-
երը, ծառերը արմատախիլ արաւ, իրեն Թալեաթին ալ կուլ տու-
ց. ու այդ կերպով Պանդէսի տէրը կոկորդիլոսի բերնին պատառ
ղաւ: Բայց հեղ Ահմէտը մինչև այս օրըս իրեն աղբւրքին բո-
ւ ուրախ կեանք կանցնէ:

չափութիւն, թամաշկութիւն. жадность.
սղկաւտ. цвѣтистый.
խաղաղ, չէւ. пустыня.
գին իրզ դին կրճիւճ. жгучий, палиций.
ստաղպիթ, շաֆիւ. лучь.
վիւ, չօպան. пастухъ.
յիււ բլեպի. бляеть.
վիւ. долина.
բարձրահասակ երկան սոյոյ. высокого роста.
աշխարհիկ. сверхестественный.
որո՞ւ շարժ. существо.
ի, ճին. духъ.
հրեշտակ. смертный.
դիւթիղ ջիւր. рогъ изобилия.
երածութիւն. разрушение.
նիզադ, չալիւ. коса.
սրգալիւ. простоватый.
պանալիւ. угрозы.
սրահուտած. въ недоуменьи.
սուր. плотина.

հեղ, եռվաշ. проткйй.
զեփիււ. зефиръ.
արշաղայ, утренняя заря.
խնկաշու. ароматный.
շնորհ. милость.
կորստական. пагубный.
շտաղիւ. աճէլէ անկ. торопиться.
շտաղանցութիւն. излишество.
փոսկ. рѣчка.
հեղեղատեւ. наводнять.
խնկարճ. մէկէն. вдругъ.
բուրիւ. испускать благовоиѣ.
տերիւ, կախիւ. листъ.
սրգալի. сильная жажда.
նախատեւ թաղիւ անկ. упрекать.
թիւ. կառւ. падень, четверть.
այիւ սալգա. волны.
անկեմարթ. мгновеніе.
արմատիւ անկ. вырвать съ корнемъ.
կոկորդիլոս. крокодилъ.

Չափաւորութիւն և անչափաւորութիւն.

Անչափաւոր մարդը ինքը իրեն կվնասէ, ինչու որ, չափէ դուր
կեղած խըմած ըլլալով, իւր գործին ալ անձեռնհաս կըլայ, իրե
պարտաւորութիւնը ակամայ կըկատարէ, ու այդ կերպով շաւ
անգամ յետին չքաւորութեան կըհասնի: Բայց այդ դեռ ևս ա
մենը չէ. անչափաւորութենէն նորա մարմինը ու հոգին կըթու
լանան ու զօրութիւնը կըկորցնուն: Այնուհետեւ պէտք կըլայ շուս
շուս ձոր խմելու, շատ ցաւեր կըբաշէ ու վերջապէս անժամանա
գերեզման կը մտնէ:

Ինչհասկառալիւ, չափաւոր ու կանոնաւոր կեանք անցնողը և
բանուկ (ժիր) կըլայ, ե' թիչ հիւանդութիւն կըբաշէ. իւր գործը
մէջ արի կըլայ ու իր պարտաւորութիւնները սիրով կը կատա
րէ: Այդպիսի մարդը կըկրնայ խորին ծերութեան հասնել, ու նոյն
իսկ ծերութիւնը նորա համար ծանրութիւն չի լինի:

Մէկ բժիշկի, որ խիստ անբարեխառն կեանք կանցնէր, օրմը
իր բարեկամին տունը կըպատահէ մի վաճառականի, որն ամե-
նուն յայտնի էր իրեն չափաւոր և բարեկարգ կեանքովը:

Բժիշկը կըպարծենար իրեն ճարտարութեան վրայ ու կ'ասէր.
"Աշխարհիս մէջը այնպիսի ցաւ չիկայ, որ ես բժշկել չի կարո-
ղանամ:" Ա' աճառականը ծայրէ ծայր լսեց նորա անձնազօյու-
թիւնը ու յետոյ պատմեց նորան յետագայ առակը:

Օրմը բաջահաւը եկաւ եղջերուն բովը ու պարծեցաւ ի-
րեն դիպցած ճարտար արուեստովը: Եղջերուն հարցուց. "Աստ,
նայիմ, ի՞նչ է գիտցածըդ": Բաջահաւը ասաց. "Աս մարդոց
սովորեցուցել եմ մի այնպիսի ձար, որով նորա կըկրնան եւս բե-
րել իրենց կորուսած ստղծութիւնը": Եղջերուն պատասխան
տուեց.— Իսկ ես ցուցուցել եմ այնպիսի հնար, որ ամենեւին կա-
րօտութիւն չունենան քու տուած ձարին:—

Այս առակի միտքը հասկանալու համար, պիտի խմանանք, որ
բաջահաւին համար կանան, որ մարդըս նորամէն սովորել է գրի-
սի գործածութիւնը. իսկ եղջերուն, ինչպէս ամենուն յայտնի է,
իրեն վրայ ամենեւին չի սպաւնիր, ու միշտ շարժմունքի մէջ է:

Նայինք ինչ եղաւ պարծնելոտ բըժիշկի ու բարեխառն վաճառականի վերջը: Բժիշկը անշտափաւոր կեանք անցնելէն, հիւանդացու ու իր երեսուն վեց տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ սեւ հողը մտաւ. ընդ հակառակին, վաճառականը հազիւ երեսնէր իր խաւովանար ու խաղաղ ապրեցաւ մինչև հարիւր տասնը-հինկ տարի:

շտափաւորութիւն. утѣренность.
անշտափաւորութիւն. неутѣренность.
վնասել, գին անել. вредить.
անձեռնհաս լինել. быть не в состояніи.
ակամայ, ւայլաճ. невольно.
դետին, послѣдній.
բաճախ, ящикъ.
նոջերու, սղըն. олень.
արուեստ, искусство.
քրիւն, հօքն, киствь.
գործածութիւն, խաւովն քալել. употребле-
ніе.

շրաւորութիւն, бѣдность.
դեռ եւ, տաճա, пока, еще.
ժիր, բանուկ. прилежный.
արի, շալթ. бодрый.
նոյն, խալ. самый.
բարեկարգ, благоустроенный.
բժշկել. лечить.
ապաւնել խնո ունենալ. полагаться.
բարեխառն, утѣренный.
միշտ, տայմա, всегда.
բժիշկ, հէքեմ. врачъ.
հազիւ, երբեք, խրթ. рѣдко, изрѣдко.

ՂԵՄԵՆԻ Բարեկամի օրնաւի.

Մէկ վաճառական ունէր որդի, որին իր աչքի լուսին պէս կը սիրէր: Աղէկ կըթուէր իր կուտար նորան, ու մէկ օգտաւէտ բան չէր թողնուր, որ չի սորվեցնէ նորան, որով խել քը ու միտքը պիտի բացուէին: Արթոր տղան մեծցաւ, հայրը ուղաց, որ նա ծանապարհորդութիւն անէ: «Արդեա՛հ, ասաց նորան մէկ օր, իմացած լինիս, որ լաւ բարեկամը աշխարքիս վրայ ամեն գանձերէն թանկագինն է: Մարդուս բոլոր ժամանակաւոր հարստութիւնը ու գանձը անհաստատ ու փոփոխական է, այսօր կայ փողը չորայ. բայց հաւատարիմ բարեկամին միայն մահը կարող է մեր ձեռքէն խլելու: Թէ որ դու մի այդպիսի բարեկամ գտնես քեզ համար, իմացիր որ, այլեւս մէկ ուրիշ բանի կարօտութիւն պիտի չունենաս: Արեմն, սիրականքս, իմ ցանկութիւնըս այն է, որ դու ծանապարհորդութիւն անես: Ծանապարհորդութեան ժամանակ մենք փորձով կըսովորինք մարդ ծանաչել: Մարդ հետ քանի աւելի նստենք-ելենք, այնքան աւելի կ'իմանանք

ինչպէս պէտք է նոցա հետ վարուիլ: Աշխարքս որ կայ, մէկ դիրք է. ու որ նորա կարգաւ գիտէ, շատ շահաւէտ բաներ կըսովորի մէջէն: Պէտք ուրեմն, որդեա՛հ, ու ամեն բանէ աւելի աշխատէ իսկական բարեկամ գտնել: Այդպիսի մարդու համար, պէտք եղած ժամանակը, հոգիտ եւ մի խնայիր»:

Արիտասարդը բարե-միտ արաւ հօրը ու գնաց օտար աշխարհ: Բայց շատ չի մնաց այնտեղ. մէմա՛յ նայիս (շանկարծ), եւ դարձաւ: Օտարացած մնաց հայրը, երբ որ իմացաւ որդուն այդպէս շուտ եւս դառնալը:

— Դուն ինձի հրամայել էիր, ասաց որդին հօրը, բարեկամ գտնել: Այժմ եւ իմ ծանօթներուս մէջ յիսուն այնպիսիներու վրայ կ'աղ եմ մտաով ցուցնել, որ բարեկամութեան օրինակ կրկնան ըլլալ:

«Արդեա՛հ, ասաց հայրը, բարեկամի սուրբ անունը այդպէս մի անարգիր. չի փորձած մի գովիր բարեկամներուդ: Իմացիր որ բարեկամութիւնը հաշուագիւտ բան է: Ետտե՛րը կան, որ մեզ սուտ բարեկամ կըձենան: Այդպիսիները դիւրահաւան ու թեթեւամիտ մարդոց վրայ այն աչքով կընային, ինչ աչքով որ հարբածը կընայէ գինիով լի (իլնք) շէշ վրայ. քանի որ մէջը գինի կայ, ձեռքէն վար չի դնիլ. գինին վերջանալուն պէս, իսկոյն մէկ դի կը ձգէ: Չիլայ որ քու բարեկամներդ ալ այդպէսներէն ըլլան:

— Հայր, ասաց որդին, քու կ'ստիպանք որ շատ անհիմն եմ: Այդ մարդիկը, որոնց որ եւս բարեկամ կըձանձնամ, տարաբաղ դութեան մէջ ալ ըլլամ, գիտեմ, ինձի երեսի վրայ չնն ձգիլ:—

«Եթեմանասուն տարի կեցել եմ աշխարքիս երեսին, ասաց հայրը, չար ու բարի շատ անցել են զլուսնէս, շատ ծանօթներ ունեցել եմ. բայց այսքան ժամանակ ու այսքան ծանօթներուս մէջէն միայն մէկ հատիկ բարեկամ կըրոցել եմ գտնելու: Այդ ի՞նչպէս եղաւ, որ դու, այդ մատաղ հասակիդ ու այս կարճ ժամանակուայ մէջ, յիսուն հատը գտար: Այժմ արի՛ սովորէ թէ ի՞նչպէս պիտի մարդ ծանաչուի»:

Իսկոյն հրամայեց, որ մի ոչխար մորթին, դնեն պարիկի մէջ ու որդուն վրան գլուխը արիւնաթաթախ անեն:

Մութը կոխածին պէս, պարիւր դրեց որդուն շալակը, մէկքա-

նի խրատները տուեց նորան, թէ ինչ ու ինչ պիտի անէ, ու մի-
ասին տունէն դուրս ելան:

Արիտասարդը գնաց իւր բարեկամներին մէկին դուռը զարկեց.
բարեկամը եկաւ ու իրեն ձեռքովը բացեց դուռը, երեսանց ու-
րախութիւն ցուցնելով, ներս հրամայեց արաւ, ու հարցուց գա-
լու պատճառը: Ա՛ւճառականի որդին ասաց.

» Բարեկամները այնժամանակ կարող են հաւատացնել, որ կը-
սիրեն, երբոր անբախտութեան ժամանակ մեզ երեսի վրայ չի ձգեն
ու անօգնական չի թողուն: Միտքդ է, ես քեզ բանի բանի ան-
գամ պատմել էի իմ թշնամութիւնը դրացիիս հետ: Տարաբաղ-
դաբար մէկ անմարդաբանակ փողոցի մէջ հանդիպեցայ նորան:
Ղրացիս, թուրք ձեռքը, վրաս վազեց ու կուգէր ինձ մեռցնելու.
եւ, պաշտպանելով ինքս ինձի, յակամայ մեռուցի նորան: Ա՛յժմ կը-
վախենամ, որ մարդասպանութիւնս չիմացուի ու ինձ չի բռնեն.
այդ պատճառով, մեռելը առի, պարկի մէջ դրի ու այստեղ բերի:
Ետ կը ինտրուի քեզ, սիրելի բարեկամ, առ պարտակէ, տունիդ
մէջը, մինչև որ վառնալը անցնի: «

Աղծաւոր բարեկամը պատասխանեց. » Տունըս այնչափ փոքր
է, որ կենդանիներուս համար եւս նեղուացը է, ուր մնաց մէջը
մեռել պարտկելու: Չեւ թշնամութիւնը դրացիիդ հետ քաղաքիս
մէջ սովորեալ յայտնի է, ուստի ամենքն ալ կ'սկսածի մէջ կընկնին,
որ դու սպանած պիտի լինիս. կըսելին մանաւանդ փրնտուելու, և
որովհետեւ մեր բարեկամութիւնըն եւս ամենին յայտնի է, անուշտ
իմ տունս ալ կուգան: Ղառն ալ կը տեսնես, որ խնդիրքդ կա-
տարելով, ոչ միայն քեզ օգուտ տուած չեմ լինիլ, այլ և ինքս փո-
շանքի մէջ կընկնիմ: Ուրեմն հեռացիր ինձմէն ու գլխուդ ձա-
րը նայէ. նորանով ալ բաւական եղիլ, որ գաղանկքդ մարդու
չեմ յայտնիլ: «

Արիտասարդը շատ աղաչեց պաղատեց սուտ բարեկամին, որ
օգնէ իրեն, բայց նորա ամեն խօսքը ու խնդիրքը անօգուտ կորան.
և տեսնելով, որ նորան համոզելու հետք չի կայ, գնաց միւս բա-
րեկամներին, որոնց վրայ յոյս ունէր. բայց ամենքն ալ սովորեալն
պէս մերժեցին նորա խնդիրը և հրաժարեցան օգնելու:

» Ա՛յժմ հաւատացի՛ր, որդիս, ասաց հայրը, որ ամեն մարդու
վրայ յոյս դնել չէ կարելի: Մեր է բարեկամներուդ հաւատարմու-
թիւնը, որոնց ամեն մէկին քեզ համար մէկմէկ բարեկ աստ կը-
կարծէիր: Ա՛յժմ նայէ՛ ինչ տարբերութիւն կայ իմ ու բոլ բարե-
կամներու մէջ: «

Խօսելէն խօսելէն, եկան հօրը բարեկամին տունը: Ա՛ւճառականը
պատմեց նորան իւր զլխու եկած սուտ փորձանքը շատ ուրախա-
ցաւ, որ զիպուած ունեցաւ նորան ցուցնելու իւր սէրը և հա-
ւատարմութիւնը, ու ասաց. » Տոբոյովն ապաւինէ ինձի, ինչպէս
բու հին ու մտերիմ բարեկամիդ. փոյթ չէ, թող անբաղդութիւ-
նը դայ զլխուս, բայց մեռելը իմ տանս մէջ կը պահեմ: Իսկ դուք
շուտ դնացէք իմ աղարտիս ու այնտեղ ապահով կեցիք, մէկ բա-
նէ չի փախենալ, մինչև որ վառնալը անցնէ:

Ա՛ւճառականը շատ շնորհակալ եղաւ բարեկամին նորա մե-
ծահոգութեան համար, և պատմեց նորա թէ ինչ խորհրդո-
հարեղ էր այս սուտ մարդասպանութեան անցքը: Այնուհետեւ
ու երիտասարդը խոհեմ և զգաստ եղաւ բարեկամի ընտրու-
թեան մէջ:

Գ Ի Ր Ք Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ԼՈՒԿԱՆԵՐ

Տ Լ Կ Լ Մ Ե Լ Կ Ե

Փոքրիկ տղայ նոր ոտք ելած
 Պարտեզին դուռը գրտաւ բաց,
 Ուրախութեամբ ցամբրտելով
 Վազեց խաղալ խոտով ծաղկով,
 Հոն մէկ մեղու մ'ալ կար պրդտիկ
 Բայց ոսկեգոյն ու խառուտիկ
 Թեւեւն էին արծաթի պէս,
 Փայլուն գրլուխ, պիտի երես,
 Սիւնի թէ տուր զէնք ալ ունէր,
 Որ ետի դին լաւ ծածկել էր,
 Տրպտրպալով, բըզըզալով
 Ենցաւ դարձաւ տրղուն չորս քով.
 Եւ յի փայլուն գոյնն որ տեսաւ
 Տրղուն գլխէն խելք թրուաւ.
 Խոտի, ծաղկի ով կրնայի,
 Մեղուին ետէն ընկաւ չորս դիւ.
 Քանի անգամ ձեռքը վարկաւ,
 Բայց բռնելու ճարմը չեղաւ.
 Մեղուն նորէն տրղտրղալով
 Թրուաւ հետու ծաղկերու քով.
 Թաթիկը բաց միշտ ետէն
 Տղան կերթար հեհեալէն.
 Խնչուան մեղուն ալ ձանրացած
 Վարդի մը ծոց ընկաւ յոգնած:
 Տրղուն ուղածն ալ առ չէ մի
 Կամայ կամայ մօտ կը հասնի.
 Մէկ կըլայ—ձեռքը վերցնել,
 Վարդն ու մեղուն մեկէն սրխմել.
 Բայց մեղուիկին ճարը հատած,
 Ենթեւէ տրղուն դէմ բարկացած,
 Ծածկած ասեղը կը հանէ
 Ու ձեռքը լաւ մը կը ծակէ.
 Փուճ տեղ վայ վայ կանչվողտելով
 Տրղան ցաւէն կինկնի լալով:

Մըտիք արեք, անհորձ տղաք.
 Որ չըձանչցած փափաղներուդ,
 Շատ հեղ ետէն ինկած կերթաք,
 Ղիտցիք գիտցիք որ սրտներուդ
 Խայթոց ու թոյն կուտան ծածուկ
 Ենուշ կամքերն որ կուզէք դուք:

Սուկ և Կով

Կարդացողի մը տուն մեծցած
 Հին գրքերու կողեր կըրծած,
 Չընէին մինիկ մի կար հըպարտ,
 Որ երթալով օր մարտէ արտ
 Կըտեսնէ կով մի ծանրաքայլ:
 Եւս է եղել կասէ ժուռ գալ.
 Խնչուան որ դու մէկը շարժիս,
 Տանփուդ կէսը կըտեսնես զիս.
 Սորվէ սորվէ, կով բարեկամ,
 Թէպէտ պրդտիկ ես կերեամ,
 Բայց տես ինչպէս շուտով շուտով
 Կերթամ կուգամ ամեն ճանփով.
 Մեծութենէն բան չեղէր չէ,
 Տարպիկ եղիր ինձի նայէ:
 Դեռ խօսքին կէսը բերանն էր,
 Մէկ մալ կատուն, որ պահուել էր,
 Ու կըղիտէր յարմար ատէն,
 Յաթկեց վերան, ցուցուց իրէն
 Խնչ աննրման են մէկ մէկու,
 Չընէին մըկան չափն ու կովու:

Դուք ալ պարծընկոտ իմաստաւք
 Փորձով չափերնիդ իմանաք:

Եղուէս և Հաւ

Հաւ մի գիշերանց ձայն ձրգ ծ կերգէր,
 Եղուէսի բերնի ջրերն կը վաղէր.
 Ելաւ եկաւ, յետ բարե տալու,
 Հրամէ, ասաց, վար ինչ իր տիրացու,
 Մեր սուրբ թորոսին առնէ է վաղուան օր,
 Մեծ հսկումն ունիք, մեծ աօն, մեծ թափոր.

Ուրիշ լաւ ձայնեղ չունինք բեղի պէս,
կաղաչենք հրամէ՛ որ տօնը պատուենք՝
Պատասխանեց հաւն. «Ուրիշ բան ալ կայ,
Քիչմալ ըսպաւէ, որ բեռիս ալ գայ.
Կա ինձմէն վարպետ գիտէ շարական,
Չայնն ալ կարծես թէ փող է գարրելան»
Մէմ աշնայիս դեռ առաւօտ չեղած,
Եղուէսին վերայ շուն հասաւ կատղած.
Իր վրդէն առած քաշքաշ կրտանէր,
Եղուէսն անօթի փորով կրկանէր.
«Ե՛տ այրած ձայնովը, հաւն ասացվն րէն
Տօնէ թորոսըդ, ո՛վ դու անօրէն»
Քանի կեղծաւոր այդպէս աղուէսներ
Իրենց լարածին մէջ չեն բռնուեր:

Մեղու, Ն'պուռ և Ն'անձ.

Մեղու մի կանոն ելած առաւօտանց
կերթար ժողվելով բերքն անուշ ծաղկանց.
Ն'պուռն ալ ճանձին հոն հանդիպելով
Տակրսան քննել մեղրը սուր խելքով:
Ն'ըպուռը կասէր. «Իրաւ, ով մեղու,
Ի՞նչ մեղրը կածէ շատ զարմանալու,
Իայց բիթ պէտք է որ հոտուն գիմանայ,
Վարդէն նանէէն գրլուխ կրդառնայ.
Թէ որ մէջը քիչ մի գրդում մտնէր,
Քիչ մալ ըսպանախ, գին ունենալու չէր:
Ն'անձն ալ վրայ բերից. «Ինչ ասենք մոմուն,
Իրաւ որ վարպետ շինող է մեղուն,
Իայցես այ աղէկ մոմեր տեսել եմ,
Որ ճրագու կասեն, ինչպէս բացադրեմ.
Հոտ ու համն կարծես թէ բուն մանանայ.
Քուկդ այսպէս շինէ, տես ինչ կրդառնայ.
Ե՛տ ու այսպիսի բարակ դատմութիւնով
Մեր երկու գիտունք եկած քովէ քով
Մեղրին ու մոմին վրայ կրթօսէին,
Մեղուն կընայէր սուս փուս իր բանին.
Թէ որ այս ճանձի պէս են ու ճպտան
Մեր գործոց դատողքն և սուր քննաբան,
Հոգ չանենք, թող տանք նոցա անտրտուն,
Իրենց սիրական գրդումն ու ճրագուն:

Երոյտ ու Խայտիկ.

Երաւօտ կանուխ բոյները թողած,
Երոյտն ու Խայտիկ մէկ ընկեր եղած,
Երևուն պայծառ ճառագայթից մէջ
Կանէին զուարթ հաղար ելեւէջ.
Չայները թողած կերգէին հանդարտ,
Խնչուն որ հասան մէկ դաշտ մը պարարտ.
Եփսոս խեղճերուն. հաղու թէ ինչան,
Որսորդին լարած որոգայթն ինկան,
Որ բռնեց դրրաւ մէկ մէկ զատ վանդակ,
Դիմացէ դիմաց կախեց պատի տակ:
Երոյտը կատղած ինչ անելն չգիտէր,
Երածն ալ բոլոր պարապը կելլէր.
Թէպէտ խեղճ խնայտիկն ալ շատ նեղացաւ,
Իայց ուրիշ ճարակ չըլալն իմացաւ.
Ի սկրսաւ ուտել, խրմել ու երգել
Ու վանդակի մէջ վեր վար ցածկըտել:
Երոյտի սիրտն այս բանը չէր քաշեր,
«Ես քեզի, ասաց, խնթ չէի կարծեր.
Ե՛տ պէս նեղութեան մէջ ինչպէս կերգես,
Խնչպէս չես ճախեր այս անիծած տեղս»
Եսաց ու զարկեց գլուխը վանդակին,
Մահը հեռու չէր, փրճու եցաւ գետնին:
«Եփսոս բու խելքիդ, խայտիկը կանչեց,
Չէ որ առաւօտ երգածներուս պէս
Հիմայ ալ մէկտեղ ձայնդ ձգգէիր,
Թէ համբերութեամբ հիմա կապրէիր,
Եւ թէ աւելի լաւ ժամանակուան
Չայնրդ կըրնայիր պահել ինձ նրման»

Փոր և Ենդամբ.

Ե՛տ քանի մէկ ջանանք յոգնինք,
Հաղար կերպով մենք աշխատինք.
Ու դու միայն, դու անկուշտ փոր
Կըլլես տանիս բու ծոցըդ խոր
Մեր պատրաստած կերակուրներ.
Ե՛տ պէս ասին օր մ'անդամներն.

Ձեռք, ոտք, բերան, աչք կասէին,
 «Լմենքս եղել ենք իւր գերին.
 Իսկ ինքը ծոյլ ծոյլ կրկնայ,
 Սեպն և ոչ մասմը կուտայ.
 Ըսկէ վերջն ալ չենք աշխատիր,
 Դու քու գլխուդ ճարը գրտիր»
 Ըստ ասելով մէկ բերան
 Իսկէ գործէ ետ կեցան.
 Փորուն թիստ ծոյց բռնել տուին
 Իայց ցաւն ընկաւ իրենց վրանին,
 Իողոր մարմինը թոռմեցաւ.
 Լըրեսներուն գոյնը նետեց.
 Ըքերուն լոյսը կաթկթեց:
 Ըն ատենը լաւ հասկըցան
 Իսկ որչափ փորն է պիտեան,
 Որ սնունդն իրեն նախ քաշելով
 Սըրջն ամենուն ծածուկ ձանձիւով
 Կըղարձընէ, կուտայ եղեր,
 Ձէթէ, անգործ ու ծոյլ նստեր:
 Դուք ալ անդամք էք ժողովուրդք,
 Եւ ըստամոքս են տէրութիւնք:

Լմառուան Լմպեր.

Լմառուան տաք օրերուն էր
 Գետինը չոր ցամքած կերէր.
 Յանկարծ երեք ամպիկ ելան
 Լըրկիս վըրայ տարածուեցան.
 Օարկաւ արեւը հեռուէն
 Ոսկի ծագեց ամպոց մէջէն,
 Տեսաւ երկիր ու կըկանէր
 Որ ծարաւուն զեղ մի գտնէր.
 Լըսեց արեւն ո գըթացաւ,
 Եւ ամպերուն դարձած ասաւ,
 Ըհա ձեզի բերեմ ես հիւթ
 Որ անձրեկէր գետիններուդ:
 Հովին թեւով ամպեր ելան
 Ի սաղին անդին քաշուեցան,
 Իայց մէկն անհոգ երկրիս հողուն
 Ելաւ պատեց վերեւ ծովուն
 Ու հոն թափեց ջուրը ծոցէն.

Օրկեց զերկիրն ըմպելիքէն,
 Սէկալ ուռած տկուած կերթար,
 Որոտմունքէն աշխարհ դողար
 Կայծակներով փայլալներով
 Ընձրեկ տեղ լեցուց ձայնով.
 Փուճ տեղ մշակն ու այգեպան
 Կըսպասէին որ ջուր տեսնան.
 Ինչուան որ հողմ ելաւ սապտիկ
 Պատուեց ցրուեց զամպն ահագին:
 Իսկ երրորդ ամպըն գըթափրտ
 Ինչ որ ունէր թափեց յերկիր.
 Դաշտ ու պարտեղ սոսգուեցան
 Հովիւ, մշակն ու այգեպան
 Օրհնեցին զինքն մէկ բերան:
 Ըրեն ալ նոր հիւթեր ծովէն
 Հանեց բերաւ տուաւ իրեն,
 Հաւատարիմ ամպն ալ նոյնպէս
 Գնաց սոսգեց հազար պարտեղ.
 Դաշտն ու հովիտ, արտն ու այգին
 Օր արթնացան նոր կեանք առին
 Դարձաւ արեւն ալ այն ատեն
 Ու հաճութեամբ ասաց իրեն.
 Դու ես միայն բարեկամ իմ
 Ու պաշտօնեայ հաւատարիմ,
 Որ բեղ յաճնած շնորհըս գիտցար
 Սիւնը երկրիս առատաբար.
 Ըսկէ ետեւ ես ալ զքեզ
 Փառաւորել տամ ինձի պէս:
 Ըստ ասելով անանկ փայլուն
 Ըոյս մը ծագեց ազնիւ ամպուն
 Որ արեւուն դէմ նոր արեւ
 Կը շող շողար երկնից վերեւ:
 Դու հանէ զմարդ սիրտ գըթառաւ
 Եւ ոչ շըռայլըն կամ ժըլատ:

Մայրենի լեզու:

Ո՞ր մեծաբանջ գու լեզու
 Ո՞ր հեշտ բարբառ մայրական
 Քաղցրահնչուն բառերուդ

Նախնայն արդեօք այլ տեղ կան
 Դու որ նախ ինձ հնչեցիր
 Նախ սիրոյ, ոհ, հեշտ խօսքեր,
 Են նախ ըզբեղ թոթովիլըս
 Դու իմ մըտքես չէ ելելը:
 Ինչ դառն վիշտ է սրտիս,
 Երբ օտար տեղ ու լեզու
 Բըռնի իրենց զիս քաշին,
 Սըրտէս արիւն կը հեղու:
 Ոհ, զայն օտարն ես սիրել
 Բնաւ չեմ կարող ի սրտէ,
 Չէ, այն չէ քաղցր իմ լեզու,
 Որ զիս սիրով կողջունէ:
 Լեզու համակ սիրաշարժ
 Բանի ձոխ, պերճ ու պայծառ
 Միշտ կը հնչէս: Դու քեզի
 Սրտերն ամեն գողացար:
 Հնչէ հնչէ յաւիտեան
 Սէզ դիւցազանց զու լեզու,
 Թոթուէ փոշիւ տար քրնէն,
 Ել երևան պերճ երգ դու:
 Յաւերժական սուրբ զրոյ մէջ
 Կեաց միշտ նորէն ու նորէն,
 Կշռեալ անոյշ քո տողելոյ
 Թող ամեն սիրտ արծարծին:
 Ընորհ ունել Արարէս
 Կամ պէտք ըլայ աղօթել
 Ըթունը սրտէ բորբոքած
 Կաղաղակէ ան սրդել
 Մայրենի քաղցր իւր լեզուաւ
 Կեաց անսասան, կեաց հաւէտ,
 Կեաց մեր լեզու հայկարժան,
 Կեաց ծաղկալից ծաղկաւէտ:

Երանելի:

Եմեն առաւօտոր շուտ զարթողը ծախտու չխաար ոսկի օղը:
 Լեզուն առանց ոսկոր է, մարդու սիրտը կը կոտրէ:
 Կարմիր ոսկին սև օրուան:
 Արիւն բերաւ, ճրճուն կերաւ:
 Արեւայ խումաշ հալաւը էրկայ օձախը կըմարէ:
 Մոռաւսին փետիքտեղէն զատիկը չի մոտկընարը:
 Չեղը ձեռքին լուաց, երկունս ալ ձերմակ եղան:
 Ով որ տէր չէ պօղազին տօպրան կառնու կըռնակին:
 Եռուն էլայ երես խաչով բանիս կէսը արած է:
 Սեխն սապոն ինչ անէ, խեխն խորատ ինչ անէ:
 Սոխ ու հաց, սիրտը բաց:
 Փատը ձեռքրդ առ, գող շունը կը ծանչնաս:
 Ծերանաս ծերին խաթրը կիմանաս:
 Խօսքը մեծին, ջուրը պղտիկին:
 Բանը ով կանէ ու ես ու տուն հացը ով կուտէ ես ու դուն
 Եմեն օր տատը գաթայ չի ուտիր:
 Ճպուտ աչքին մուկը պատմաս:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՆՐԳՆԵՐ

1.

Խեղճ երեխայ.

Խեղճ երեխան այսպէս լինի—

Պանուկ պիտի արթնի, շուտ քուն պիտի մտնի.

Պիտի չի մնալ սիրտը հօր ու մօր,

Դպրոց պիտի երթայ, կարգայ ամէն օր:

2.

Անհաճե՛ք անբաղդու-նի-

Երբ հողագործը չունի եղ, արօր,

Երբէք չեմ ասիլ նորան բաղդաւոր.

Երբ ապրանք ու ստակ չունի խանութպան,

Նա ալ է անբաղդ, թըշուառ բաւական.

Բայց երբ չերթայ հայ տղան վարժատուն,

Այս է ամենէն մեծ անբաղդութիւն:

Ա՛ւար.

Ինչու արջարը կանգնած բակի մէջ,

Իր կուկուրիկուն կրկնէ անպերջ:

Վասն զի վաղուց արեւն է ծագել,

Բայց ծոյլ երեխան բընէն չէ զարթել,

Տեղէն չէ ելել, աղօթք չէ արել
Դպրոցի դասը դեռ չէ սովորել:

Դորա համար է արջարն բակի մէջ
Իր կուկուրիկուն կրկնէ անպերջ:

4

Ս. արշալույս.

Մայրիկ, ինչու այս խեղճը

Միշտ կը բաւ պատըտած,

Ոտքը բորիկ զկաբաց,

Ինքն ալ գրեթէ միշտ հարբած:

Որդեակ, դա ալ քեզ նման

Մի օր տղայ էր փողբիկ,

Բայց թողուցին անխնամ

Նորա մօտի վատ մարդիկ.

Չուղարկեցին վարժատուն,

Բարի խրատ չի տուին,

Մընաց խեղճը անուսում,

Ծոյլ է անգործ բընաւին . . .

Ինքըդ դասէ, բըրեալէ

Օգուտ ունի՞ր մեղուանոց.

Նայնպէս գիտցիր, տըղէտէն

Երբէք չի կայ շահ մարդոց.

Այն ժամանակ մեզ կուտան

Մարդիկ հալաւ, տուն ու հաց,

Երբ որ նոքա կըստանան

Մեղիմէն շահ փոխադարձ . . .

Այս պատճառով այդ մարդը

Միշտ կը բաւ պատըտած,

Ոտքը բոբիկի պիտաբաց,
Խնքն ալ գրեթէ միշտ հարկած:—

Մայրիկ չուզեմ ես նրման
Լինել թըշուառ այդ մարդուն,
Ետուհետե պիտ կրթամ
Եմենայն օր վարժատուն:

5.

Մ * 5.

Գրքականիս մէջ կայ քանի մի կօպէկ,
Խնչ անեմ. բարի ինձ խըրատ տուէք:

Գընէ տանձ, խնձոր, ունաբ կամ փըշատ,
Ստակ ունեցողին գնելու բան շատ:

Չէ, ձեր արւածը չէ խըրատ բարի,
Ետ կրպայելէ մի շատակերի. . . .
Եբբ իմ մայրիկը կըտանէ ինձ ժամ,
Գրքականիս փողը մոմերու կուտամ,
Մոմերն կրվառեմ սուրբերու դիմաց,
Օրհնէ կըհաճի բարեգութ Ետուած,
Կուտայ ծնողներուս նա առողջութիւն,
Խնձ ալ սէր ուսման ու յաջողութիւն:

Երեկայք, շատ շատ վառեցէք մոմեր,
Մոմով կըշնուին Հայի դպրոցներ:

6

Ե 2* - 2.

Եշունը եկաւ, թափեցաւ սաղարթ,
Ե մի բնատիլ տու մանուշակ ու վարդ,

Բնութիւնը արեւուր, պարտեզը թաց, գէճ,
Չմեռուայ հողան է մարդոց սրտի մէջ:

Երեկան փակուած, մենակ սենեակէն
Պարտեզ կընայէ իր պատուհանէն,
Միտքը կըբերէ գարնան օրերը,
Մարգերու վըրայ զըւարթ խաղերը:

Մի տրամիկ արդայ, թող անցնի մարտը,
Նորէն կըբացուին նարկիզն ու վարդը,
Նորէն տխակը պիտի գայ հանդէս,
Նորէն խաղալու դու կերթաս պարտեզ:

7.

ՉԴ.

Չրգիտեմ ինչու ձրմեռուայ օրը
Արշիշեմ ես միշտ իմ հայ եղբորը,—
Կատեմ ես արդեօք չունի՞ նա կարիք,
Հայ, միս, եղ ու փայտ ունի՞ նա հերիք.
Ունի՞ տաք հալաւ, ունի՞ նա մուշտակ,
Եմուր է տունը, կառուր չէ ծակ
Ու այսպէս ես միշտ ձրմեռուայ օրը
Միտքըս կըբերեմ իմ հայ եղբորը:

8

ՉԵ.

Ելլոր ձիւն կուգայ, ես կուրսխանամ,
Ու դուրս պիտ ելնեմ, դահուկ պիտ խաղամ.
Բայց տեղս որքան աղքատ արդար կան,
Ու տաք հալաւէ կարօտ կըմընան:

9.

Նոր Կարի-

Եհն Հասաւ նոր տարի,
Հեալ բերեց նոր բարի,
Մանրը տրղոց ուրախ օր,
Բարի զաւակ հօր ու մօր:

Մանրը տրղաք ուրախ ին,
Կուտին կաղանդ ու կաղին.
Սալորի չոր, չամիչ, թուղ,
Պաղպայ, հալւայ ու ընդուղ:

Մանրը տրղաք, չի մոռնաք,
Եշխարքիս մէջ էք մենակ,
Ուրիշ շատ խեղճ աղաք կան,
Եղբատ ու ան օգնական:

Նորա հայր ու մայր չունին.
Սե, չոր հացի կարօտ ին:
» Եղբատներուն ողորմած
Եղէք, կասէ ձեզ Եստուած »:

10.

Պարտն.

Կարօտ ենք տեսիլդ, աննրման գարուն
Շուա արի մեզի, բեր ծացիկ սիրուն,
Բեր պայծառ արեւ, բեր մեզ տաք օրեր,
Ճրուրող թրուռն, բեր կանանչ դաշտեր:

Բաց մեր դռները, բաց մեր պատուհան,
Թող բացուին ծաղիկ վարդ, մեխակ, շուշան
Փախուած սենեակէն ել ինք, աղատուինք,
Կանանչ դաշտ երթանք խաղանք, գրլորուինք

Նիշեանի.

Մարտն անցաւ, հասաւ ապրիլ գեղեցիկ,
Հեալ աշխարքէ եկաւ ծիծեռնիկ.
Բարով դուն եկար, զարնան կարապետ,
Բուն շնորհներէն ամենէն վարպետ:

Կրռունկը թրուաւ, զընաց վերերէն,
Սոխակն ալ փախաւ մեր պարտէզներէն,
Մէկ դու մընացիր ճնճողւկների հետ,
Սիրուն ծիծեռնիկ, զարնան կարապետ:

Պատուհանիս վրայ, շինէ բու բունը,
Ենուշ ճրուրողով երգէ՛ դարունը,
Չու ածան, հանէ գեղեցիկ ձագեր,
Մընա մեր տեղը մինչի տեպտեմբեր:

Ենի.

Ենձրեւ, անձրեւ ցած արի,
Բըսցոր ցորեն ու գարի,
Բըսցոր ծաղիկ, կանանչ խոտ,
Եւէ փոշի, մաքրէ օդ.
Ենձրեւ, անձրեւ ցած արի,
Պալըդ ամենուս բարի:

Մեղու.

Հա ծագեցաւ արեգակը,
Հա ծաղ կեցաւ մանիշակը,
Մեղուն թողուց իր փեթակը
Տըզտըզալով, տըզտըզալով:

Մեղուն թրուաւ ծաղ կէ ծաղիկ,
Մեղը առաւ քաղցր, անուշիկ,

Մոմը տարաւ հոտոտ, լուսիկ,
Պրզարզարով պրզարզարով:

Լնուշ մեղրը մանրը տըղոց,
Դեղին մոմը ամեն սրբոց,
Իսկ չարերուն կըճ ու խայթոց
Ասծալով, կսկծալով:

Պատմութիւն

Աիրուն, անմեղ իմ գառնուկ,
Բուրդըդ ձերմակ ու փափուկ,
Դաշտ վաղելով ու արօտ,
Մօրդ կըքաշես կարօտ.
Մի՛ ըս, գառնուկ սիրական,
Փոքրիկ տըղե դու նրման,
Առգայ մայրդ, հետը շատ
Արբերէ բեզ անուշ կաթ:

Օգտակար

Մոմը հրնչեց ի հարաւէն,
Եղատուեցան դաշտը ձիւներէն,
Իերկրութիւն է ամէն տըղոց,
Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:

Եռունները խոտոջացին,
Օսուերն բողբոջ արձակեցին,
Օդը լի է ձայնիւ թռչնոց,
Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:

Տըղայ, աղջիկ ուրախ, զըւարթ,
Փթթեցան զերդ մայիսի վարդ.
Ո՛ր, բէն չունի սիրտը մարդոց,
Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:

Քրիստոս յարեաւ, կասեա՛ չեկայ,
Բնութիւնն համայն է մեզ վեկայ
Բայց երբ կասէ լեզուն հայոց
Հայն ալ յարեաւ ի մեռելոց:

Երգիւն

Երառտիկ, ինչո՛ւ կըթռչես վեր վեր,
Երկինքէն կասես բո տխուր տաղեր,
Ինչո՛ւ չես երթալ այդի ու պարտէզ,
Քրնքոյշ ձագերդ դրտեղ կը հանես:
Ե՛տ, շատ են, շատ են իմ կսկիծն ու ցաւ,
Իմ մըտերիմը գընաց, հեռացաւ.
Հայ հողագործը — իմ սերտ բարեկամ,
Թշնամու ահէն գընաց դաղթական:
Ե՛յն օրէն հայոց դաշտը ամայացան,
Իերրի արտերը փրշով լըցուեցան.
Ես հանգստութիւն գետնի վրայ չունիմ,
Ու այդոր համար երկինք կըթռչիմ.
Երկինք կըթռչիմ ցերեկ, իրիկուն,
Երգով կաղերսեմ էս միշտ Եստրժուն,
Որ մեզ ողորմի իր Աջով գըթած,
Հայ հողագործին անէ դերեգարձ,
Հայաստան բերէ խեղճ հայ գեղջուկին.
Ես է խորհուրդը իմ տըխուր երգին:

Պատմութիւն

Լաւ պրտուղներ են
Տանձ, կեռաս, տաղոր,
Մոր, երակ, հաղարջ,
Դեղձ, բալ ու խնձոր.
Բայց երբ կը տեսնուի
Խաղող ու ծիրան,

Ինչո՞ւ կը յիշեմ
Եւ միշտ հայաստան:

Հոգի հար.

Երբ իմ ծրնողընս, կամ ես եմ տկար,
Եւ կամ հանդիպի մի այլ պատահար,
Երբոր աշխարհի մէջ կայ ցաւ կամ սով,
Երբոր մարդիկ են իրար հետ խրոսկ,
Եւս ամեն չարին ես ունիմ մէկ ձար,
Եւդ իմ աղօթքն է ամենի համար:

1.

Ե Ղ Օ Թ Վ

(Տարրական դպրոցներու մէջ ընդունալու)

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգոյն սրբոյ:

Օրհնեալ Համազոյ և միասնական անբաժանելի սուրբ Եւր-
րորդութեան, Հայր և Որդի և Հոգի սուրբ, այժմ և միշ-
տ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

2.

Եւրեմ + Տէր-նական:

Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղեցի՛ անուն քո, եկեացէ՛ ար-
քայութիւն քո, եղեցին՛ կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի:
Օ հաց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեզ այսօր և թող մեզ զպարտի-
մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. և մի տա
նիր զմեզ ի փորձութիւն. այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ: Օ ի քո
արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս յաւիտենից
ամէն:

3.

Մաղ-նանի աւ- սո-րբ Եւրո-աթաճին:

Ենկանիմք առաջի քո սուրբ Եստուածածին, և աղաչեմք
զանարատ զկոյսդ, բարեխօսեա՛ վասն անձանց մերոց, և աղաչեմք

միածին որդիդ փրկել զմեզ ի փորձութենէ և յամենայն վտան-
քից մերոց:

Ընկալ տէր զաղաչանս մեր բարեխօսութեամբ սուրբ Աս-
տուածածնին անարատ ծնողի միածնի որդւոյ քո, և որոց այս-
ր է յիշատակ: Ի իւր մեզ տէր և ողորմեա, ներեալ, քաւեալ, և
թող զմեզս մեր: Արժանաւորեալ զոհութեամբ փառաւորել զքեզ
նդ որդւոյ և ընդ սրբոյ հոգւոյդ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս
աւիտենից, ամէն:

4.

Արեւելեան փառաբանութիւն:

Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզօր, սուրբ և անմահ որ խա-
նցար վասն մեր, ողորմեա մեզ: (Արիցս)

Փառաւորեալ և օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս Աստուածածին
Բարիամս այր Քրիստոսի, մատս՝ զաղաչանս մեր որդւոյ քո
և Աստուծոյ մերոյ:

5.

Աղբիւս եկեղեցւոյ.

Ի մէջ տաճարիս և առաջի աստուածընկալ և պայծառա-
նեալ սուրբ նշանացս և սուրբ տեղւոյս խոնարհեալ երկիւղե-
րկիրպագանեմք, զսուրբ և զհրաշարե և զյաղթող տէրութիւնըդ
օրհնեմք և փառաւորեմք, և քեզ մատուցանեմք զօրհնու-
թիւն և զփառս ընդ չօր և ընդ սրբոյ հոգւոյդ. այժմ և միշտ
և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

6.

Աղբիւս Եւալի.

Առաջի պատուական ամենայաղթ խաչի քո անկանխեմք եր-
կրպարելով և խնդրեմք զթողութիւն յանցանաց մերոց. քանզի
սովաւ բարձր զպատապարտութիւն աղ զի մարդկան: Աւ այժմ
վասն սրբոյ աստուածային քո նշանի շնորհեալ վերկնային զխա-
ղաղութիւնդ ամենայն աշխարհի:

7.

Աղբիւս աստուածային.

Ամենակալ Աստուած, որ ծագեցիր զըյոսն առաւօտու յարարա-
ծրս քո, ծագեալ և այժմ զառաւտ ողորմութիւն ի վերայ փառա-
բանչացս անուանդ քո սրբոյ:

Ի լուսովդ քով Քրիստոս ամենքեան լուսաւորեցար, և ի
սուրբ խաչ քո Փրկիչ, հաւատացեալքս ապաւինեցար, լուր մեզ
Աստուած փրկիչ մեր, տուր մեզ զխաղաղութիւն քո, և արա-
ւա մեզ զողորմութիւն քո, մարդասէր Տէր:

Օ առաւօտու զաղօթս և զբանաւոր պաշտօնս ընկալ ա-
մենակալ ամենամեծդ Աստուած ի քո անապական և յերկնային
խորանոյ: Օ ազեա առ մեզ զարդարութեան զըյոս քո, արա-
զմեզ որդիս լուսոյ և որդիս տուռնջեան, որպէս զի ի դալ ա-
ւուրս երկիւղածութեամբ վարեացուք զկեանս մեր, և առանց
գայթակղութեան կատարեացուք: Օ ի դու ևս օգնական և փր-
կիչ մեր, և քեզ վսյելէ փառք, իշխանութիւն և պատիւ, և այ-
ժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

8

Աղբիւս յառաջ Կան զպատուականութիւն.

Ամենակալ Տէր առաքեալ ի մեզ զշնորհս հոգւոյդ սրբոյ

ի պարգևեցէ մեզ միտս և խմաստութիւն և կազ դուրեցէ ըզ-
յօրութիւն հոգւոյ մերոց. որպէս զի ըստ արժանեոյն ընդունե-
լով զաւանդեալ մեզ ուսմունս, զարգասցուք քեզ ստեղծողիդ մե-
ռում ի փառս, ի մխթարութիւն ծնողաց մերոց և յօգուտ հ-
իղեցւոյ սրբոյ:

9.

Ունի դասարանութեան.

Պահանամք զքէն Տէր Աստուած մեր, որ արժանի արա-
նիք զմեզ շնորհաց քոց յունկնդրութիւն ուսմանց. օրհնեալ զծնո-
ղս և զուսուցիչս մեր, որք առաջնորդեն մեզ ի գիտութիւն ծրշ-
նարտութեան. և տուր մեզ կարողութիւն զարգանալոյ յուսմու-
ղս օգտակարս:

10.

Աղբի+ յառաջ Կան զնալ:

Աչք ամենեցուն ի քեզ յուսան, Տէր, և դու տաս փերա-
ուր նոցա ի ժամու: Աղաչեմք զքեզ պարգևեալ մեզ կերակուր
բարխտութեան և լոյ զսիրտս մեր ի լիութենէ արարածոց քոց:

11

Աղբի+ յեւ ճաշու:

Արաւիրիչ և ուրախար Տէր, փառք քեզ լոյցանող
Քրիստոս, զոհանամք զքէն, որ կերակրեցիր զմեզ քաղցրու-
թեամբ կամօք քովք. լոյ ուրախութեամբ և բերկրութեամբ զ-
իրտս մեր. ամէն:

12

Աղբի+ Երեկոյեան.

Տէր Աստուած մեր դու պահեալ զմեզ խաղաղութեամբ ի

գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի: Նոգ սուրբ երկիւղ քե-
մեհեհալ պահեալ զմիտս և զխորհուրդս մեր, որպէս զի յամեն-
այն ժամ քե պահպանեալ լիցուք յորոգայթից թշնամեոյն, և
քեզ հանցուք զօրհնութիւն և փառս Աօր և Որդւոյ և Սոգ-
ւոյն սրբոյ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Արեւտակի խաղաղութեան յանձն արա՛ զանձինս մեր, Տէր
զօրութեանց, որ եկեալ պահեցէ զմեզ անխռովս ի տուէ և ի
գիշերի, յարթութեան և ի հանգստեան մերում, զի դու ես ա-
րարիչ լուսոյ և հաստիչ գիշերի: Այժմ աղաչեմք զքեզ, Տէր
Աստուած մեր, զհանգիստ գիշերիս շնորհեալ խաղաղութեամբ
անցուցանել և հասանել ի պաշտօն առաւօտու յերկրպագու-
թիւն և ի փառարանութիւն ամենասուրբ Արորդութեանդ.
այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

13

Աղբի+ հանգստեան.

Օհանգստեան զաղօթս և զաղաչանս ընկալ մարդասէր
Աստուած. ի հաճոյս բարերար կամաց քոց, և մեր մեղաց և
բազում յանցանաց թողութիւն շնորհեալ: Այլ քեզ փառք յաւի-
տեանս: Փառք քեզ, Տէր Աստուած մեր, որ պարգևեցիր զօրհ-
նայս բարեալ և խաղաղութեամբ անցուցանել: Մարդասէր Աս-
տուած, զառաջեկալ գիշերս, որ ի վերայ մեր գալոց է, ի մեղաց
փրկեալ, ի չարեաց ազատեալ, և ի գործս բարիս առաջնորդեալ:
Առաւօտու օրհնութեանց և փառարանութեանց արժանի արա՛
զամենայն հաւատացեալս անուանդ բռն սրբոյ. և պահեալ ի խա-
ղաղութեան:

Արեւ, Տէր, զպաշտօնեայս քո, զծնողս մեր, զվարդապե-
տըս, զեղբարս, զընկերս, զկերակրիչս, զուխտաւորս, զճանապար-
հորդըս, զհանգուցիչս, զապաշխարողս, զգերիս, զհիւանդս, զնեղ-
եալս, զեղեանս, զչարարարս, զբարերարս, զթշնամիս, զառեղիս
և որք պատուիրեցին մեզ հաւատով:

Ելիմ Լաւն Լազարոյ.

Տէր Աստուած մեր կեցո՞ն զամենաբարեկալաշտ թաղաւորն և զԱյսրբն ամենայն | ուսաց զԱլեքսանդր Ալեքսանդրովին, զօրացո՞ զՆա, օղնեան զաւակաց և զօրաց նորա պահելով զամենեւին ի խաղաղութեան:

Թաղաւոր յուսացաւ ի Տէր. յողորմութենէ Բարձրեղոյն նա մի սասանեացի. ամէն:

Տաւն Պարոն-Երանդ.

Եւ եմ Տէր Աստուած քո, մի եղիցին քեզ այլ աստուածք բայց յինէն:

Մի՛ արասցես քեզ կուռս:

Մի՛ առնուցուս գանուն Աստուծոյ քո ի վերայ սնտակաց:

Յիշեա սրբել զօր շաբաթուն, այսինքն զկիւրակէս:

Պատուեա զՀայր քո և զմայր, զե բարն լինիցի քեզ, և երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրի:

Մի՛ սպանաներ:

Մի՛ շնար:

Մի՛ գողանար:

Մի՛ սուտ վկայեր:

Մի՛ ցանկար տան ընկերի քո, և մի ամենայնի, որ նորա իցեն

Հանգանակ Հաւարոյ.

Հաւատամք ի մի Աստուած, Հայր ամենակար յարարին երկնի և երկրի, երեւելաց և աներևութից: Եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ և ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և ի վերայ երկրի, երեւելիք և աներևոյթք: Որ յաղագս

մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան, իջեալ յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարեալապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն սրբով: Որով էառ մարմին, Հոգի և միտք, և զամենայն, որ ինչ է ի մարդ ճշմարտապէս, և ոչ կարծեօք: Չարչարեալ խաչեալ թաղեալ յերրորդ աւուր յարուցեալ. երկալ յերկինս նովին մարմնով նստաւ ընդ աջմէ Հօր Պալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր ի դատել զկենդանին և զմեռեալս. որոյ թաղաւորութեանն ոչ գոյ վախճան: Հաւատամք և ի սուրբ Հոգին յանդէն և ի կատարեալն: Որ խօսեցաւ յօրէնս և ի մարդարէս և յաւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, բարոյեաց զառաքեալն և բնակեցաւ ի սուրբն: Հաւատամք և ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական Աշխիցիցի: Ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի բաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց: Ի յարութիւն մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից Հոգւոց և մարմնոց. յարքայութիւն երկնից, և ի կեանսն յաւիտենականս:

Իսկ որք ասեն էր երբեմն, յորժամ ոչ էր Որդի, կամ էր երբեմն, յորժամ ոչ էր սուրբ Հոգի, կամ թէ յոչէից եղեն կամ յայ մեթութենէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ զսուրբ Հոգին, և թէ փոփոխելիքն կամ այլ այլելիք, զայնպիսին նգովէ կաթողիկէ և առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Իսկ մեք փառաւորեացուք յառաջ բան զյաւիտեանս, երկիր պապանելով սրբոյ Արքորդութեան և միոյ Աստուածութեան Հօր և Որդւոյ և Յոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ս.Ն.Բ.

ԱՄ Բաղադրական գրադարան

MAL005029

